

RAPORT R-EACH

PROJEKTU

EACH – Wczesne dzieciństwo i ścieżki zrównoważonego obywatelstwa
w erze cyfrowej

2023-1-PT01-KA220-SCH-000156194

EduSkills+

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie poglądami i opiniami autora (autorów) i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Unii Europejskiej ani Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Ani Unia Europejska, ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

I. Wprowadzenie	3
II. Przegląd podstawowej literatury naukowej i wytycznych europejskich	5
1. Ramy polityki i strategie UE	5
2. Kluczowe działania i programy edukacyjne	5
3. Zasoby i narzędzia dla nauczycieli	6
4. Główne wnioski z konsultacji z zainteresowanymi stronami (nauczycielami, uczniami, rodzicami)	6
5. Zasady przewodnie leżące u podstaw wszystkich działań edukacyjnych mających na celu promowanie umiejętności i kompetencji cyfrowych	7
6. Obszary priorytetowe i działania	7
III. Trzy trudności	9
1. Głębia wiedzy	9
2. Fałsz i podróbki	10
3. Znajdowanie tematów, aby uzyskać szczegółowe informacje – przykład zrównoważonego rozwoju	10
IV. Istotne przykłady poprzednich projektów – najlepsze praktyki i studia przypadków ..	12
V. Zalecenia	13
VI. Dotychczasowe doświadczenia partnerów: czy są one zgodne z zaleceniami?	15
Referencje	16
Załączniki	18
1. Wyniki grupy fokusowej i kwestionariusza pisemnego	18
2. Podsumowanie grupy fokusowej FILO	19
3. Podsumowanie grupy fokusowej Uniwersytetu Gdańskiego	21
4. Podsumowanie grupy fokusowej Fundacji Montessori	23
5. Podsumowanie grupy fokusowej IFILNOVA	28
6. Podsumowanie grupy fokusowej Externato João XXIII	30
7. Podsumowanie grupy fokusowej CADIAL	34
8. Podsumowanie grupy fokusowej UNIBO	38

I. Wprowadzenie

W niniejszym raporcie R-EACH naszym celem jest przedstawienie przeglądu istotnych informacji i działań edukacyjnych na poziomie europejskim i krajowym, mających na celu podniesienie świadomości na temat transformacji cyfrowej we wczesnym dzieciństwie (EC). Niniejszy raport ma potrójną misję: i) przedstawienie przeglądu najważniejszej literatury naukowej i europejskich wytycznych; ii) wskazanie istotnych przykładów poprzednich projektów oraz iii) sprawdzenie, w jakim stopniu dotychczasowe doświadczenia partnerów są zgodne z zaleceniami naukowymi i rządowymi, aby sformułować porady dotyczące najlepszego kierowania przyszłymi projektami i praktykami. W dalszej części niniejszego dokumentu będziemy trzymać się tej struktury, aby zając się wyzwaniami i celami, które sobie wyznaczyliśmy.

Transformacja cyfrowa oferuje dwa bardzo różne kierunki: z jednej strony wydaje się ułatwiać i wspierać wiele ludzkich działań, z drugiej strony sprawia, że ludzie czują się zagubieni (mnóstwo informacji, mnóstwo nowych technologii do nauczania się i ciągłego dostosowywania się).

Nie jest zaskoczeniem, że ma ona podobny wpływ na edukację: nauczyciele i uczniowie cieszą się z wsparcia technologicznego, ale nauczyciele uważają, że może ono całkowicie zmienić edukację i nikt nie jest przygotowany na tę zmianę.

Co ważne, nauczyciele nie są już pewni, czy obierają właściwy kierunek w edukacji. Uczniowie są prawdopodobnie mniej świadomi długoterminowego wpływu, jaki transformacja cyfrowa może mieć na ich życie. Większość uczniów odczuwa ten wpływ, zdając sobie sprawę, że różnice finansowe mogą mieć ogromny wpływ na to, w jaki sposób ludzie mogą uczestniczyć w tej transformacji.

Ogólne opinie na temat tego, co należy zrobić, są podzielone: niektórzy uważają, że wskazane jest kontrolowanie wykorzystania technologii, aby zapewnić jej jak najlepsze wykorzystanie; inni uważają, że edukacja musi przyjąć transformację cyfrową od najmłodszych lat, aby zapewnić jej jak najlepsze wykorzystanie. Obecnie jest już dobrze potwierdzone, że wczesna edukacja i opieka nad dziećmi (ECEC) są powiązane z wynikami społecznymi i ekonomicznymi, tak że pozytywne skutki w perspektywie krótko- i długoterminowej opierają się na praktykach pedagogicznych.

Powszechnie uznaje się, że skoro nie da się odwrócić ani zniweczyć rozwoju technologicznego, niezwykle ważne jest, aby pokierować wszystkimi tak, aby korzystanie z technologii było jak najlepsze. Jest to prawda i najlepiej byłoby zapewnić takie wskazówki jak najwcześniej, mimo że opinia publiczna i eksperci nadal są podzieleni co do tego, jak najlepiej to zrobić w odniesieniu do wczesnej edukacji. Na przykład udokumentowano, że różnica w wynikach testów PISA z matematyki między uczniami, którzy ukończyli szkołę podstawową, a tymi, którzy jej nie ukończyli, jest znacząca i mierzalna jako ponad rok formalnego szkolenia (PISA 2013), co wskazuje, że podobna różnica może mieć znaczenie w przypadku innych

elementów edukacyjnych. Inni uważają, że najlepszym sposobem zapewnienia dzieciom wsparcia jest jak najdłuższe odkładanie korzystania z technologii do momentu, gdy osiągną one wiek, w którym łatwiej jest im przyjąć krytyczne podejście do korzystania z technologii. Jednak kontrola nad blokowaniem korzystania z technologii wydaje się praktycznie niemożliwa ze względu na powszechne rozpowszechnienie telefonów komórkowych.

Jeśli pedagodzy zajmą się zapoznawaniem dzieci ze światem cyfrowym w ramach wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi (ECEC) od jak najwcześniejszego wieku, możliwe będzie połączenie tego od samego początku z krytycznym podejściem. Biorąc pod uwagę, że umiejętności rodzą umiejętności, wprowadzenie dzieci w wieku przedszkolnym w krytyczny i oparty na współpracy sposób uczestnictwa w transformacji cyfrowej może być kluczem do zapewnienia odpowiedzialnego stosunku do świata cyfrowego. Korzyści będą miały charakter nie tylko poznawczy, ale także społeczny i kulturowy, przygotowując dzieci do przyszłości. Idealnie byłoby, gdyby edukacja cyfrowa miała sens tylko w takim zakresie, w jakim wzmacnia i poszerza znaczenie wykraczające poza świat cyfrowy.

W związku z tym wyzwanie to można najlepiej porównać nie do ustanowienia ograniczeń w korzystaniu z technologii w klasie, ale do tego, jak sprawić, by stała się ona wartościowa dla wzbogacenia rozwoju dzieci, biorąc pod uwagę, że ECEC nie może pozostać obojętna w obliczu trwającej transformacji cyfrowej (Dias *et al.*, 2011). Nie oznacza to oczywiście, że dzieci mogą swobodnie korzystać z telefonów komórkowych w klasach i szkołach. Oznacza to zaangażowanie dzieci w edukację na rzecz transformacji cyfrowej, ponieważ nie będą one w stanie korzystać z urządzeń technologicznych bez powiązania ich z sensownym życiem.

Jednym z ważnych sposobów wspierania tego procesu jest opracowywanie i realizacja projektów edukacyjnych, które wskazują możliwe rozwiązania dla szkół i nauczycieli. Celem niniejszego raportu R-EACH jest zidentyfikowanie ogólnego scenariusza społecznego, który można zaobserwować w szkołach i na uniwersytetach zajmujących się tą tematyką, a jednocześnie wskazanie głównych problemów i wyzwań, które mogą stanowić podstawę do opracowania raportu dotyczącego najlepszych praktyk, zawierającego kryteria organizacji i wytyczne dotyczące portfolio, które mogą stanowić inspirację dla nauczycieli w tej dziedzinie. Będziemy opierać się na informacjach zaczerpniętych z podstawowej literatury naukowej, a także europejskich planach i zaleceniach dotyczących tych kwestii. Nie jest zaskoczeniem, biorąc pod uwagę kluczowe znaczenie tej kwestii, że literatura jest ogromna i niemożliwa do przyswojenia przez poszczególnych nauczycieli, dlatego w dalszej części przedstawimy niektóre z głównych wniosków, celów i strategii nakreślonych przez Komisję Europejską w celu osiągnięcia tego, co wydaje się być wspólnym celem, jakim jest wspieranie edukacji cyfrowej we wszystkich krajach europejskich.¹

¹ Plan działania na rzecz edukacji cyfrowej na lata 2021–2027 – Przekształcenie kształcenia i szkolenia na miarę ery cyfrowej, Komisja Europejska, 2020 r.

II. Przegląd podstawowej literatury naukowej i wytycznych europejskich

Unia Europejska (UE) wdrożyła różne działania edukacyjne mające na celu promowanie umiejętności i kompetencji cyfrowych od najmłodszych lat, rozumiejąc znaczenie rozwijania tych umiejętności w okresie wczesnego dzieciństwa. Niniejszy przegląd ma na celu podsumowanie kluczowych inicjatyw, ram i programów ustanowionych przez UE w celu podnoszenia świadomości i wspierania kompetencji cyfrowych w edukacji wczesnoszkolnej, a także zasad przewodnich wszystkich tych inicjatyw oraz priorytetowych obszarów i działań.

1. Ramy polityki i strategie UE

Plan działania na rzecz edukacji cyfrowej (2021–2027):

- Koncentruje się na poprawie umiejętności i kompetencji cyfrowych na wszystkich poziomach edukacji.
- Podkreśla znaczenie włączania technologii cyfrowych do wczesnej edukacji.
- Zachęca państwa członkowskie do opracowania krajowych strategii w zakresie edukacji cyfrowej.

Europejskie ramy kompetencji cyfrowych nauczycieli (DigCompEdu):

- Zapewniają szczegółowe ramy dla nauczycieli w celu rozwijania ich kompetencji cyfrowych.
- Podkreślają potrzebę skutecznego włączania narzędzi i zasobów cyfrowych przez nauczycieli wczesnej edukacji.

2. Kluczowe działania i programy edukacyjne

I. Inicjatywy dotyczące kodowania i myślenia komputerowego:

- EU Code Week: coroczna inicjatywa, która zachęca dzieci w każdym wieku do udziału w zajęciach z programowania i myślenia komputerowego. Specjalne zasoby i zajęcia są przeznaczone dla dzieci w wieku przedszkolnym i mają na celu wprowadzenie podstawowych pojęć z zakresu programowania w formie zabawy.
- eTwinning: platforma łącząca szkoły w całej Europie, umożliwiająca nauczycielom i uczniom współpracę nad projektami, które często obejmują elementy umiejętności cyfrowych.

II. Programy umiejętności cyfrowych:

- Better Internet for Kids (BIK): Koncentruje się na tworzeniu bezpieczniejszego środowiska cyfrowego dla dzieci i zapewnia nauczycielom i rodzicom zasoby do nauczania małych dzieci bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z Internetu.
- Dzień Bezpiecznego Internetu: coroczna impreza promująca bezpieczniejsze i bardziej odpowiedzialne korzystanie z technologii internetowych i telefonów komórkowych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

III. Inicjatywy w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi (ECEC):

- Raport Eurydice na temat edukacji cyfrowej w szkołach w Europie: zawiera informacje na temat tego, w jaki sposób różne kraje europejskie włączają edukację cyfrową do swoich programów nauczania, w tym do edukacji wczesnoszkolnej.
- European Schoolnet: sieć 34 europejskich ministerstw edukacji, która zajmuje się innowacyjnymi metodami nauczania i uczenia się, w tym projektami dotyczącymi umiejętności cyfrowych skierowanymi do małych dzieci.

3. Zasoby i narzędzia dla nauczycieli

- European Schoolnet Academy**: oferuje kursy online i seminaria internetowe dla nauczycieli, aby podnieść ich kompetencje cyfrowe i nauczyć ich, jak skutecznie włączać narzędzia cyfrowe do wczesnej edukacji.
- SELFIE (Self-reflection on Effective Learning by Fostering Innovation through Educational Technologies)**: bezpłatne narzędzie zaprojektowane, aby pomóc szkołom w ocenie, jak dobrze wykorzystują technologie cyfrowe w nauczaniu. Zawiera konkretne dostosowania do warunków edukacji wczesnoszkolnej.
- Europejska platforma edukacji szkolnej**: zapewnia szeroki zakres zasobów, w tym scenariusze lekcji, materiały dydaktyczne i najlepsze praktyki w zakresie włączania kompetencji cyfrowych do wczesnej edukacji.

4. Główne wnioski z konsultacji z zainteresowanymi stronami (nauczycielami, uczniami, rodzicami)

przeprowadzonych w okresie od lutego do września 2020 r. (w czasie kryzysu związanego z COVID)

Kryzys związany z COVID-19 uwydatnił potrzebę zapewnienia wysokiej jakości treści cyfrowych i edukacji włączającej.

Główne zgłoszone obawy obejmują: i) zarządzanie nadmiarem informacji, ii) ochronę danych osobowych oraz iii) odróżnianie faktów od fałszywych informacji i innych fałszywych treści w Internecie.

Podkreślono pilną potrzebę i) podnoszenia umiejętności cyfrowych nauczycieli i wdrażania skutecznych strategii edukacji cyfrowej, ii) włączania technologii cyfrowych do edukacji w oparciu o standardy jakości i wytyczne oraz iii) eliminowania przepaści cyfrowej poprzez zapewnienie dostępności dla wszystkich uczniów.

Rodzice odegrali znaczącą rolę w umożliwieniu nauki, ale napotkali trudności związane z czynnikami społeczno-ekonomicznymi i brakiem wsparcia dla nauki online. Czynniki społeczno-ekonomiczne wpłynęły na zdolność rodziców do wspierania nauki swoich dzieci. W związku z tym zasoby i treści do nauki online muszą być bardziej adekwatne, interaktywne i łatwe w użyciu.

5. Zasady przewodnie leżące u podstaw wszystkich działań edukacyjnych mających na celu promowanie umiejętności i kompetencji cyfrowych

- Systemy kształcenia i szkolenia muszą dostosować się do zmian cyfrowych, przy czym na szczycie UE nasila się tendencja do dzielenia się najlepszymi praktykami i opracowywania wspólnych narzędzi.
- Kluczowe zasady obejmują zapewnienie wysokiej jakości, integracyjnej edukacji cyfrowej, wzmocnienie dialogu i partnerstw oraz promowanie równości i integracji.
- Kompetencje cyfrowe powinny zostać włączone do wszystkich obszarów rozwoju zawodowego nauczycieli.
- Umiejętności cyfrowe są niezbędne do poruszania się w cyfrowym świecie, a podstawowe umiejętności cyfrowe powinny stanowić część podstawowych umiejętności przekrojowych.
- Istnieje zapotrzebowanie na wysokiej jakości treści edukacyjne w zakresie technologii cyfrowych oraz elastyczne możliwości uczenia się, w tym promowanie krótkich kursów i mikrokwalifikacji.

6. Obszary priorytetowe i działania

Unia Europejska zamierza zająć się możliwościami i wyzwaniami związanymi z transformacją cyfrową w dziedzinie kształcenia i szkolenia poprzez dwa priorytety strategiczne:

1. Wspieranie rozwoju wysokowydajnego ekosystemu edukacji cyfrowej:

- Promowanie wysokiej jakości i integracyjnej edukacji cyfrowej poprzez współpracę między rządami, instytucjami edukacyjnymi, sektorem prywatnym i społeczeństwem.
- Poprawa planowania i rozwoju zdolności cyfrowych, w tym infrastruktury, urządzeń, zdolności organizacyjnych i łączności.
- Zapewnienie treści edukacyjnych w zakresie technologii cyfrowych oraz szkoleń z umiejętności cyfrowych dla nauczycieli: uruchomienie internetowego narzędzia do samooceny dla nauczycieli, SELFIE for Teachers¹⁹, opartego na europejskich ramach kompetencji cyfrowych nauczycieli, aby pomóc im zidentyfikować mocne strony i braki w zakresie umiejętności cyfrowych, technicznych i dydaktycznych.
- W szczególności zestaw narzędzi Going Digital Toolkit pomaga krajom ocenić stan ich rozwoju cyfrowego i sformułować odpowiednią politykę. Kluczowymi funkcjami zestawu narzędzi są eksploracja danych i wizualizacja.

https://goingdigital.oecd.org/?_ga=2.250551173.2074542242.1706030038-595000539.1706030038

2. Podnoszenie umiejętności i kompetencji cyfrowych na potrzeby transformacji cyfrowej:

- Opracowanie wspólnych wytycznych dla nauczycieli i kadry edukacyjnej w celu promowania umiejętności cyfrowych i zwalczania dezinformacji poprzez edukację i szkolenia: opracowanie europejskich ram treści edukacji cyfrowej (wytyczne dla poszczególnych sektorów edukacji i ich potrzeb).
- Zajęcie się kwestią nierówności płci w sektorze cyfrowym i zachęcanie kobiet do udziału w tym sektorze.
- Aktualizacja europejskich ram kompetencji cyfrowych w celu uwzględnienia umiejętności związanych ze sztuczną inteligencją i danymi.
- Zaproponowanie europejskiego certyfikatu umiejętności cyfrowych i poprawa monitorowania umiejętności cyfrowych uczniów.
- Wykorzystanie projektów współpracy w ramach programu Erasmus do wspierania planów transformacji cyfrowej instytucji szkolnictwa wyższego i kształcenia dorosłych.
- Ważną literaturą pomocniczą, z którą warto się zapoznać, jest publikacja „Empowering Young Children in the Digital Age” (dostępna online).

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/30e36f0fen/index.html?itemId=/content/component/30e36f0f-en>

Głównym punktem programu jest utworzenie europejskiego centrum edukacji cyfrowej, które będzie wspierać państwa członkowskie, monitorować realizację planu działania i promować współpracę międzysektorową. Ponadto plan działania ma na celu zwiększenie cyfrowego wpływu programu Erasmus i wzmocnienie międzynarodowej współpracy w zakresie edukacji cyfrowej w celu wyeliminowania globalnej przepaści cyfrowej. Projekty takie jak EACH mogą zajmować się jedynie kwestiami, które są w zasięgu nauczycieli w klasie, i dlatego koncentrują się głównie na opracowywaniu potencjalnych materiałów dydaktycznych, podejścia pedagogicznego i narzędzi samooceny do bieżącej praktyki edukacyjnej.

III. Trzy trudności

Opierając się na podstawowych źródłach informacji o politykach UE, raport R-Each ma na celu przedstawienie podsumowania, wskazując trzy trudności, z jakimi nauczyciele będą się spotykać podczas wdrażania zaleceń UE. Jedną z trudnych kwestii związanych z wczesną edukacją w zakresie transformacji cyfrowej jest to, jak zapewnić głębię i dogłębność nauki. Kolejna trudność dotyczy sposobu, w jaki fałszywe i nieprawdziwe informacje pojawiają się w świecie cyfrowym. Po trzecie, kwestie, w których transformacja cyfrowa nie odbywa się w próżni. Praktycznie niemożliwe jest zapewnienie jasnych wytycznych poprzez abstrakcyjne rozważania na temat transformacji cyfrowej, wykraczające poza zdrowy rozsądek. To właśnie w szczegółach transformacja cyfrowa może uchwycić konkretne trudności i wyzwania.

1. Głębia i znaczenie nauki

Jedną z trudnych kwestii związanych z wczesną edukacją w zakresie transformacji cyfrowej jest zapewnienie głębi i dogłębności nauki. Pedagodzy muszą zawsze mieć na uwadze tę kwestię. Nie tylko po to, aby omówić ją między sobą i potraktować jako ostrzeżenie w swojej praktyce, ale także po to, aby znaleźć sposoby na przekazanie ciągłości i poprawę jakości technologii cyfrowych.

Weźmy na przykład muzykę: ludzie uczą się grać na instrumencie, co oznacza, że najpierw uczą się utworu muzycznego, następnie uczą się grać go coraz lepiej, a potem przechodzą do bardziej skomplikowanych utworów. Zapewnia to edukacji muzycznej ważny wymiar głębi, który trudno przenieść na ogólną pedagogikę. Ponadto naukę gry na instrumencie można również wzmocnić poprzez edukację teoretyczną (zarówno z zakresu historii muzyki, jak i teorii muzyki). Fakt, że gry na instrumencie można nauczyć się bez formalnego wykształcenia muzycznego, wskazuje, w jaki sposób można określić poziom biegłości i wiedzy muzycznej nawet w stanie niewiedzy, ponieważ nawet osoba, która nie ma dużej wiedzy z zakresu teorii muzyki, rozumie, że istnieje część świata muzycznego, której nie uczy się w szkole. Ponadto świat muzyki pokazuje, że nauka gry na instrumencie u najlepszych mistrzów jest wystarczającym warunkiem osiągnięcia doskonałości w wykonawstwie, a sama praktyka nie wystarczy, nawet jeśli nadal ma decydujące znaczenie dla dobrego grania na instrumencie muzycznym. Oznacza to, że każdy, kto uczy się gry na instrumencie muzycznym, nieuchronnie nabywa również poczucie niewiedzy i perspektywę dotyczącą swojej ograniczonej wiedzy. A zanim dana osoba stanie się dojrzałym muzykiem, wie już, że im więcej się uczy, tym więcej pozostaje do nauczenia się. Prawie żadna inna dziedzina edukacji nie oferuje takiego podejścia jak muzyka, a jednak przykład muzyki może służyć jako kompas, który wytycza kierunek ogólnej praktyki edukacyjnej.

2. Fałsz i podróbka

Problem jest tak przytłaczający, że nawet dorośli muszą być przypominani o sposobach radzenia sobie z możliwością oszukania w świecie cyfrowym.

Istnieją ważne zalecenia dotyczące bezpieczeństwa, a instytucje edukacyjne informują, jak najlepiej zachować ostrożność (patrz <https://www.fcsh.unl.pt/nova-fcsh-assinala-o-dia-da-internet-segura-com-dicas/>). Zalecają one stosowanie silnych haseł, unikanie sieci publicznych, do których dostęp ma każda osoba, oraz unikanie za wszelką cenę zakupów online lub operacji na kontach bankowych podczas korzystania z nich, gdy jest to absolutnie konieczne, a także stosowanie zawsze bezpiecznego hasła do korzystania z urządzeń takich jak telefon komórkowy lub komputer oraz sformatowanie ich tak, aby w przypadku kradzieży lub zgubienia można było je odłączyć i wymazać pamięć. Uczniowie mogą już od najmłodszych lat być bardzo łatwo ostrzegani przed klikaniem w linki wysyłane przez osoby, których nie znają, podejrzewać wszelkie pilne prośby o podjęcie działań od osób, których nie znają, oraz nauczyć się interpretować to, co brzmi „zbyt dobrze, aby mogło być prawdziwe”. Ponadto niezwykle ważne jest, aby uczyć ludzi reagowania na obrazy i język w taki sposób, aby potrafili rozpoznać brak rygoru w języku i fałszywe obrazy.

Po wdrożeniu te zalecenia mogą pomóc w bezpieczniejszym przejściu transformacji edukacji cyfrowej. Jednak problem byłby łatwy do rozwiązania, gdyby chodziło tylko o przestrzeganie zestawu zaleceń.

3. Znajdowanie tematów, aby uzyskać szczegółowe informacje – przykład zrównoważonego rozwoju

Nie jest możliwe zapewnienie sposobu podejścia do transformacji cyfrowej we wszystkich tematach jednocześnie lub przez cały czas. Wymagałoby to niemal encyklopedycznej wiedzy, aby przewidzieć, jak może ona przebiegać w szczegółach we wszystkich możliwych tematach i dziedzinach edukacji. Niemniej jednak bez tematu transformacji cyfrowej nie można zrozumieć, w jaki sposób transformacja cyfrowa będzie przebiegać z korzyścią dla edukacji oraz rozwoju ludzi i planety. Można to jednak zilustrować na przykładzie jednego obszaru tematycznego.

Gdy istnieje temat stanowiący podstawę edukacji cyfrowej, możliwe jest zorganizowanie dyskusji w grupach fokusowych i dostosowanie projektu pedagogicznego w celu poszerzenia wiedzy nauczycieli na dany temat, zwiększając tym samym ich zdolność do zapewnienia doświadczenia edukacyjnego. A ponieważ zaangażowanie nauczycieli w proces uczenia się ma kluczowe znaczenie dla wysokiej jakości ich nauczania w ogóle, a szczególnie ważne jest w przypadku wczesnej edukacji dzieci, transformacja cyfrowa może przyczynić się do podniesienia jakości edukacji.

Można to zaobserwować w ramach **projektu Erasmus + EACH**. Różne zaangażowane instytucje zorganizowały grupy fokusowe w celu omówienia pomysłów związanych z wybranym tematem. Pytania zostały dobrane tak, aby promować jak najbardziej ożywioną dyskusję, jednocześnie gromadząc świadomość i wiedzę nauczycieli.

Nasze pytania do grup fokusowych były następujące:

1. W jaki sposób angażują się Państwo w dialogiczne podejście do edukacji?
2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść w edukacji cyfrowej?
3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne dla inteligentnego przeprowadzenia transformacji cyfrowej?
4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?
5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Twoja instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejść dialogowych i zrównoważonego rozwoju?

Pytania te mogą być wykorzystane przez wszystkie instytucje edukacyjne, które chcą wykorzystać materiały sugerowane przez projekt EACH w celu podnoszenia świadomości na temat zrównoważonego rozwoju. Na szczęście kwestie środowiskowe są traktowane poważnie, dzięki czemu nauczyciele i instytucje otrzymują materiały umożliwiające inteligentne uczestnictwo w transformacji cyfrowej. Na podstawie wyników badań fokusowych możemy przedstawić następujący ogólny opis (więcej szczegółów można znaleźć w podsumowaniach badań fokusowych i wynikach pisemnej ankiety internetowej przeprowadzonej wśród członków wszystkich partnerów, dołączonych na końcu).

Ludzie łatwo rozpoznają lub znajdują informacje opisujące, że zrównoważony rozwój wymaga holistycznej koncepcji obejmującej trzy aspekty: środowiskowy, ekonomiczny i społeczny. Podczas gdy wymiar środowiskowy jest silnie obecny w edukacji poprzez nauczanie uczniów dobrych praktyk recyklingu i konieczności zarządzania zasobami naturalnymi w celu zachowania jakości środowiska, wymiary społeczny i ekonomiczny pojawiają się bardziej w tle, ale nadal stanowią część ogólnych zagadnień edukacyjnych, ponieważ często uznaje się i uczy o wartości różnorodności kulturowej oraz o tym, że integracja społeczna i eliminacja ubóstwa są niezbędnymi warunkami sprawiedliwego świata, a także o tym, że działalność gospodarcza musi zapewniać przestrzeganie zasad prawnych i etycznych.

Ponadto pojęcie zrównoważonego rozwoju i jego promowanie można wnikliwie postrzegać jako koncepcję w trakcie transformacji, w ramach której ludzie mogą integrować nowe formy promowania i wspierania zrównoważonego rozwoju, a chociaż kształtowanie się tej koncepcji wydaje się mieć charakter głównie kumulacyjny, elastyczność tego pojęcia otwiera możliwość zmiany jego znaczenia przy zachowaniu jego podstawowej definicji.

Kluczowe znaczenie ma powiązanie cyfryzacji z myśleniem i refleksją, a najlepiej osiągnąć to, gdy skłania ona również nauczycieli i dorosłych do myślenia. Jednym ze sposobów promowania tego powiązania jest zapewnienie, aby nauczyciele poszukiwali i skupiali się na pytaniach, które skłaniają do myślenia, a także sprzyjali wspólnej refleksji w klasie (w celu przygotowania się do zadania, zastanowienia się nad trudnościami związanymi z zadaniem lub jako końcowy moment krytycznej dyskusji na temat zadania).

Transformacja cyfrowa jest w ten sposób okazją do reorientacji paradygmatu edukacyjnego w kierunku procesów wiedzy i, nie tracąc z oczu wyników przyswajania wiedzy, promowania bogactwa umiejętności, które można praktykować wspólnie z innymi, co sprawia, że nauka jest warta zachodu, tak że nawet dorośli nadal chcą się uczyć.

IV. Istotne przykłady poprzednich projektów – najlepsze praktyki i studia przypadków

1. Studium przypadku: e-Koolikott w Estonii:

Estonia opracowała e-Koolikott, platformę internetową, która zapewnia cyfrowe materiały edukacyjne dla nauczycieli, uczniów i rodziców. Platforma zawiera zasoby zaprojektowane specjalnie dla wczesnej edukacji dzieci.

2. Studium przypadku: Hiszpańska inicjatywa Code & Play:

Inicjatywa, która integruje kodowanie i umiejętności cyfrowe z edukacją wczesnoszkolną poprzez gry i zabawy. Jej celem jest rozwijanie podstawowych umiejętności myślenia komputerowego u małych dzieci.

3. Poprzednie projekty:

- **Umiejętności młodzieży**

Cyfryzacja stwarza wiele zagrożeń dla dzieci i młodzieży, ale brakuje danych naukowych na temat wpływu i kontekstu aktywności cyfrowej dzieci i nastolatków, a także nadal nie mamy solidnej wiedzy na temat tego, jak jej uniknąć. Finansowany przez UE projekt ySKILLS przeprowadzi w sześciu krajach europejskich długoterminowe badania naukowe dotyczące zagrożeń i możliwości związanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) przez dzieci i młodzież w wieku od 12 do 17 lat.

<https://cordis.europa.eu/project/id/870612>

- **EACEA/38/2019 Erasmus+ Kluczowe działanie 3**

Europejskie eksperymenty polityczne w dziedzinie edukacji, szkoleń i młodzieży prowadzone przez wysokie władze publiczne. Celem projektu VALIANT było przetestowanie skuteczności wirtualnych sieci innowacji i wsparcia jako podejścia, które przyczyni się do przezwyciężenia poczucia izolacji nauczycieli i rozwinię ich zdolność do skutecznego działania w Internecie.

<https://valiantproject.eu/>

<https://valiantproject.eu/wp-content/uploads/2021/03/VALIANT-Project-summary.pdf>

V. Zalecenia

W raporcie dotyczącym najlepszych praktyk należy znaleźć sposoby pomocy nauczycielom w przezwyciężeniu zidentyfikowanych trudności i ukierunkować edukację wczesnoszkolną na transformację cyfrową w taki sposób, aby wzmocnić zaufanie i powiązania z rzeczywistymi procesami wspierającymi cyfryzację. Tylko takie ciągłe powiązanie z życiem i procesem przyczyniającym się do rozwoju sfery cyfrowej może zapewnić, że transformacja cyfrowa wzmocni pozycję ludzi i ich działania w sposób zrównoważony.

W chwili obecnej łatwo jest poprosić nauczycieli, aby nadal uczyli się, jak angażować się w transformację cyfrową, aby zebrać pierwsze doświadczenia i poznać przeszkody oraz obietnice związane z transformacją. Pomaga to nauczycielom w zdobyciu doświadczenia, które mogą wykorzystać do komunikowania i przekazywania spostrzeżeń w swojej metodologii pedagogicznej.

Zapoznanie się z zaleceniami europejskimi (przetłumaczonymi na wszystkie języki UE) oraz zaleceniami krajowymi ma kluczowe znaczenie dla nauczycieli, aby sprawdzić, które zalecenia są już wdrożone, a które wymagają szczególnej uwagi.

(<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>)

Nauczyciele i przedszkola, a także inni opiekunowie powinni utrzymywać dobrą komunikację z administracją szkoły i rodzicami, aby kontynuować działania pedagogiczne, dostosowując je do szerszego środowiska społecznego i czynności wykonywanych przez dzieci w innych momentach ich życia (plac zabaw w szkole, zajęcia w domu z rodzicami i rodzeństwem).

Rodzice powinni, w miarę możliwości, wykonywać czynności z dziećmi, aby pokazać im, jak korzystać z technologii cyfrowych, i dać przykład bezpiecznego korzystania z cyfrowego środowiska. Ważne jest, aby w miarę możliwości podkreślać, że świat cyfrowy ma sens tylko wtedy, gdy jest powiązany z doświadczeniami życiowymi, sprawami i ludźmi, na których nam zależy. Dlatego też element troski w refleksyjnym myśleniu będzie miał decydujące znaczenie dla edukacji w zakresie transformacji cyfrowej.

Szkoły powinny prowadzić stały dialog z rodzicami i opiekunami na temat korzystania z technologii cyfrowych w szkołach oraz metod pedagogicznych, które podtrzymują związek z nauką i działaniami opartymi na współpracy. Na przykład ważna jest współpraca z innymi szkołami, a świat cyfrowy umożliwia współpracę ze szkołami z innych krajów. Wymaga to jednak przestrzegania protokołów i kierowania się ogólnymi zasadami instytucji (takimi jak komisje etyczne, spotkania obecnościowe, rozproszona praca zespołowa itp.).

Ostatnia uwaga dotyczy różnic między szkołami pod względem możliwości zapewnienia niezbędnych technologii cyfrowych dla nauczycieli i dzieci.

Niemniej jednak nie wszystkie szkoły ani wszyscy ludzie na całym świecie mogą radzić sobie z transformacją cyfrową w ten sam sposób, ponieważ ludzie i szkoły mają dostęp do różnych technologii i w różny sposób śledzą rozwój technologiczny. Różnice w dostępie do rozwoju technologicznego pozostają jedną z ważnych trudności do pokonania w cyfrowej transformacji edukacji i należy je podkreślić, gdy nauczyciele przyjmują zalecenia UE, aby utrzymać cel, jakim jest sprawiedliwy świat.

VI. Dotychczasowe doświadczenia partnerów: czy są one zgodne z zaleceniami?

Kwestionariusz internetowy oraz grupy fokusowe instytucji (patrz pliki Excel i Word w linkach w załączniku) świadczą o tym, że wszystkie instytucje partnerskie mają wcześniejsze doświadczenia w zakresie wspólnych praktyk edukacyjnych, edukacji cyfrowej i zrównoważonego rozwoju. I chociaż zrealizowano kilka projektów UE i istnieje sugerowana struktura TPACK <http://www.tpack.org/>, żaden projekt nie łączył edukacji cyfrowej i zrównoważonego rozwoju z metodami uczenia się opartymi na współpracy, jak sugeruje EACH, co sprawia, że wyniki EACH mają kluczowe znaczenie dla edukacji cyfrowej wczesnego dzieciństwa i wyjaśnia, dlaczego wszyscy partnerzy mają doświadczenie w tych dziedzinach bez wspólnych wysiłków na rzecz połączenia trzech obszarów edukacyjnych.

Podsumowując, w świetle wspólnej oceny zawartej w raporcie R-EACH można już zidentyfikować trzy ważne konkretne zadania dla EACH:

Konkretne zadania dla EACH:

1. Połączenie myślenia i działania oraz działań pedagogicznych.

2. Wzmocnienie umiejętności analizowania obrazów poprzez pokazanie, jak są one tworzone.

3. Wdrożenie trwałego procesu współpracy w zakresie działań, który zapewnia krytyczne, kreatywne i troskliwe aspekty myślenia poprzez podkreślanie momentów samokorygujących.

Referencje

Anders, Y., C. Grosse, H. Rossbach, S. Ebert & S. Weinert. 2013. „Wpływ przedszkola i szkoły podstawowa wpływają na rozwój wczesnych umiejętności matematycznych dzieci w wieku od 3 do 7 lat w Niemczech”. *Skuteczność szkół i poprawa wyników szkolnych Improvement* 24 (2): 195–211. doi:10.1080/09243453.2012.749794

Bauchmüller, Robert, Mette Gørtz i Astrid Würtz Rasmussen. 2014. „Długoterminowe korzyści z powszechnego, wysokiej jakości kształcenia przedszkolnego”. *Badania nad wczesnym dzieciństwem Quarterly* 29 (4): 457–70. doi:10.1016/j.ecresq.2014.05.009

Dias, P., Osório, A. J. i (red.). (2011). Strona internetowa Universidade do Minho. Centro de Competencji. Dostępne pod adresem http://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/16110/1/Aprendizagem_InFormal.pdf (dostęp 17 lipca 2014 r.)

Dardanou, M. i Kofoed, T. (2019). Nie chodzi tylko o narzędzia! Profesjonalne kompetencje cyfrowe. W: *Wczesna edukacja w erze cyfrowej* (s. 61-76). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781526463173>

Dovigo, Fabio (2016) Argumentacja w przedszkolu: wspólna płaszczyzna dla wspólnego uczenia się we wczesnym dzieciństwie, *European Early Childhood Education Research Journal*, 24:6, 818-840, DOI: 10.1080/1350293X.2016.1239327

Edwards, Susan (2013) Zabawa cyfrowa we wczesnym dzieciństwie: kontekstowa odpowiedź na problem integracji technologii i pedagogiki opartej na zabawie w programie nauczania wczesnoszkolnym, *European Early Childhood Education Research Journal*, 21:2, 199-212, DOI: 10.1080/1350293X.2013.789190

Komisja Europejska. 2011. „Wczesna edukacja i opieka nad dziećmi: zapewnienie wszystkim naszym dzieciom świat jutra”. *Komisja Europejska*. Stan na dzień 19 września 2016 r.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0066:FIN:EN:PDF>

Gomes, Maria João; Osório, António José & António Luís Valente (red.) (2015) *Wyzwania 2015: Pół wieku technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji*. Universidade do Minho, Centro de Competência TIC do Instituto de Educação, Braga, Portugalia

Haddon, L., Cino, D., Doyle, M-A., Livingstone, S., Mascheroni, G. i Stoilova, M. (2020). *Umiejętności cyfrowe dzieci i młodzieży: systematyczny przegląd dowodów*. KU Leuven, Leuven: ySKILLS.

JONASSEN, H. D.; HOWLAND, J.; MOORE, J. & MARRA, M. (2003). *Nauka rozwiązywania problemów za pomocą technologii. Perspektywa konstruktywistyczna*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

LI, Xiaoming i ATKINS, Melissa (2004). Wczesne doświadczenia z komputerem a rozwoju poznawczego i motorycznego. *Pediatrics, oficjalne czasopismo Amerykańskiej Akademii Pediatrii*, tom 113, nr 6 (1715-1722).

van Belle, Janna, (2016) *Wczesna edukacja i opieka nad dziećmi (ECEC) oraz jej długoterminowy*

długoterminowy wpływ na wyniki edukacyjne i sytuację na rynku pracy. Santa Monica, Kalifornia: RAND Corporation

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1667.html

Załączniki

1. Wyniki badań fokusowych i ankiet pisemnych

Wywiad z partnerami:

EACH - wp2 - Partners' interviews

L'indirizzo email della persona che ha risposto (md@fcsh.unl.pt) è stato registrato quando hai inviato questo modulo.

Email *

md@fcsh.unl.pt

What do you do in your institution? *

researcher of philosophy

Pełna wersja dostępna pod adresem: https://docs.google.com/forms/d/19DnTR0AuxamUmrnAvcrhOX1YX-RUFp_sbl4Xho_1wzQ/edit

Wyniki wywiadów w arkuszu Excel: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1vj1vJH9Sjp-k1M0ZiNZRaOO3JGQ0ypjQT0-RnuoLHV0/edit?gid=2110710086#gid=2110710086>

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie poglądami i opiniami autora (autorów) i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Unii Europejskiej ani Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Ani Unia Europejska, ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

2. Podsumowanie grupy fokusowej FILO

Data: 29.04.2024

Miejsce: Bolonia, Filò

Uczestnicy: Organizacja Filò (Chiara Minardi, Ilda Mauri, Carola Truffelli, Alessia Marchetti, Beatrice Gobbi)

Prowadzący: Luca Zanetti

Oto uzasadnione podsumowanie rozmowy:

1. Jakie jest Państwa zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

Stowarzyszenie zajmuje się promowaniem dialogu filozoficznego w kontekście edukacyjnym, zawodowym i obywatelskim.

Członkowie organizacji przeszli szkolenie z pedagogiki dialogu filozoficznego. Studiowaliśmy i praktykowaliśmy wiele różnych metod i podejść: Brenifier, „Konsultacje filozoficzne”; Filozofia dla dzieci i społeczności; Dialog sokratejski Nelsona; metoda oparta na problemach (Peter Worley, Philosophy Foundation).

Podstawą naszej działalności jest:

- prowadzenie laboratoriów dialogicznych w szkołach (od przedszkola do uniwersytetu);
- organizowanie spotkań poświęconych dialogowi na tematy filozoficzne dotyczące obywatelstwa;
- prowadzenie badań nad praktykami filozoficznymi i pedagogiką dialogową na poziomie uniwersyteckim.

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść w edukacji cyfrowej?

Dlatego jest to ważne:

- stwarza okazję do dialogu między dziećmi a dorosłymi, a to jest ważne, ponieważ zarówno dzieci, jak i dorośli muszą uczyć się od siebie nawzajem;
- ważne jest stworzenie zbiorowego dialogu na temat wpływu transformacji cyfrowej na nasze życie; innymi słowy, ważne jest stworzenie wspólnej kultury w tej kluczowej kwestii;
- ponadto, co jest z tym związane, większość ludzi postrzega i doświadcza cyfrowego świata jako coś, czego doświadczamy jako jednostki (przykładowo: telefony komórkowe, gry wideo, platformy społecznościowe itp. są „miejscami”, w których można odizolować się od innych). Natomiast dialog jest miejscem wymiany i spotkania z innymi. Dialog równoważy więc indywidualistyczne zachowania często kojarzone z konsumpcją cyfrową. (Cyfrowy świat jest dla indywidualizmu tym, czym dialog jest dla kolektywizmu).
- stwarza okazję do krytycznego myślenia o cyfrowym świecie (kwestionowanie przemian bez biernego poddawania się im); dorosłym łatwiej jest zastanowić się nad tym, ponieważ mają dystans wynikający z faktu, że dorastali bez cyfrowego świata.

Uczestniczka grupy fokusowej powiedziała, że podczas warsztatów w szkole na temat gniewu wiele dzieci zgłaszało jako paradygmatyczny przykład wzrostu gniewu moment przegranej w grze wideo. Powiedziała, że jest to doświadczenie, którego nie do końca rozumie. Dlatego uważa, że dialog między dorosłymi a dziećmi na ten temat jest ważny, aby zrozumieć się nawzajem i negocjować znaczenia i wartości.

3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne, aby inteligentnie przeprowadzić transformację cyfrową?

- Po pierwsze: podstawowa wiedza techniczna na temat działania niektórych platform.
- Świadomość: jak korzystamy z technologii?; jak stworzyć krytyczne podejście do transformacji technologicznej?; jak nie poddawać się jej bezkrytycznie?

Jak wyobrażamy sobie szkolenie:

- Pozwala nam poznać dane dotyczące zagrożeń i korzyści związanych z konsumpcją cyfrową; dostarcza nam wiedzy z literatury naukowej na ten temat (psychologicznej/pedagogicznej).
- Pozwala nam rozstrzygać kontrowersje dotyczące wpływu technologii na umysły młodych ludzi.
- Daje nam kompetencje związane z ułatwianiem dialogu w ogóle, a w szczególności na ten temat. Dlaczego? Jednym z zagrożeń jest to, że dorośli mają podejście podsycane własnymi negatywnymi i sprzecznymi uprzedzeniami wobec transformacji cyfrowej. Powinniśmy zastanowić się, jak radzić sobie z tym zagrożeniem.
- Pozwala nam eksperymentować z platformami (np. grami wideo). Musimy je poznać z pierwszej ręki.
- Jednym z aspektów, w którym doświadczanie tych platform ma wpływ emocjonalny, jest sytuacja, w której prosi się dziecko w klasie o odłożenie telefonu komórkowego, a ono wydaje się odczuwać niepokój. Jednak ja (nauczyciel) nie potrafię tego zrozumieć, nie potrafię się wczuć. Chciałbym to zrozumieć.
- Organizuj spotkania z ekspertami (psychologami itp.), aby wspólnie analizować niezwykle przypadki.
- Ciekawe byłoby porozmawiać nie tylko z niemowlętami, ale także z nastolatkami i przednastolatkami.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Zrównoważony rozwój ma trzy aspekty: środowiskowy, ekonomiczny i społeczny. W rzeczywistości dla mnie (Alessia) kluczowe znaczenie ma połączenie tych trzech aspektów, przy jednoczesnym skupieniu się na pytaniu: jak stworzyć sprawiedliwe społeczeństwo. Najważniejsze nie jest przede wszystkim środowisko, ale przede wszystkim sprawiedliwość. Centralnym aspektem (dla Alessii) jest stworzenie sprawiedliwości społecznej, która następnie staje się również podstawą zrównoważonego rozwoju środowiska.

(Dla Ildy) zrównoważony rozwój nie może mieć charakteru kolonialnego. (np. w Ghanie powstają odpady z samochodów hybrydowych).

Implikacje edukacyjne:

- Zrównoważony rozwój musi iść w parze z refleksją nad rolą człowieka w świecie. Dlatego ważne jest, aby łączyć aspekty ekonomiczne, społeczne, a także środowiskowe (np. rozmowa z dziećmi na temat wartości pieniądza). (Alessia)
- (Carola) Kiedy myślę o zrównoważonym rozwoju, mam na myśli przede wszystkim środowisko. Uważam, że ważne jest, aby zastanowić się nad konfliktem między potrzebami indywidualnymi a zbiorowymi. Dialog jest idealnym kontekstem formacyjnym, ponieważ istnieje indywidualność, ale doświadczają się ograniczeń wynikających z odmienności. Doświadczają się konfliktu między potrzebami indywidualnymi a zbiorowymi.

5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Twoja instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejścia dialogowego i zrównoważonego rozwoju?

- Projekt Bucine. Projekt dotyczący zrównoważonego rozwoju z udziałem mieszanej grupy dorosłych i uczniów szkół średnich. Była to biblioteczna grupa czytelnicza.
- Projekt z Fundacją Golinelli. Projekt dotyczący etyki sztucznej inteligencji, refleksji nad etyką nauki i społeczeństwem. Część bardziej techniczna i część dialogowa dotycząca implikacji tego typu technologii.
- Wiele naszych projektów dialogowych dotyczy tematu transformacji cyfrowej z perspektywy etyki. Przykład: hipotetyczne scenariusze dotyczące wykorzystania niektórych technologii (np. neurolink). Czy wszczepiłbyś neurolinki do swojego mózgu? Na podstawie tych pytań opracowuje się następnie kwestie etyczne. Np. dylemat pociągu; dylemat samochodu; debaty korporacyjne i ubezpieczeniowe.
- Trudności związane z kwestiami zrównoważonego rozwoju środowiska: trudno jest kwestionować pewne założenia (np. przekonanie, że należy szanować środowisko, dbać o nie itp.); istnieje więc ryzyko, że stanie się to polem do powtarzania już znanych opinii; trudno jest wywołać debatę i dyskusję.

Podsumowanie grupy fokusowej FILO Audio i wideo:

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/17aEtOwv3usdw0H7dq62C6T8633I--OWQ>

3. Podsumowanie grupy fokusowej Uniwersytetu Gdańskiego

Transkrypcja, redakcja i przygotowanie:

Jarosław Jendza, UG_PL

Niniejszy dokument przedstawia podsumowanie wywiadu grupowego, grupy fokusowej, która spotkała się, aby wspólnie zastanowić się nad pytaniami zadanymi przez przedstawicieli projektu „EACH”. W wywiadzie wzięło udział sześciu pracowników Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego oraz dwóch doktorantów wspierających zespół „EACH”. Ze strony internetowej Uniwersytetu Gdańskiego.

1. Jakie jest Państwa zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

W wyniku zadania pierwszego pytania stało się jasne, że uczestnicy grupy fokusowej są zaangażowani w dialogiczne podejście edukacyjne na kilka sposobów. Nauczyciele akademicki wspomnieli, że stosują podejście dialogiczne w swojej pracy z kandydatami na nauczycieli, ale również oferują tego typu rozwiązania szkołom współpracującym z Instytutem Pedagogiki. W trakcie dyskusji okazało się również, że wszyscy jej uczestnicy, na różnych etapach swojej kariery, aktywnie stosowali edukację dialogiczną w pracy z dziećmi, co oznacza szanowanie indywidualnych potrzeb dzieci, słuchanie ich głosu, uwzględnianie indywidualnych zainteresowań i gotowość do zmiany postępowania zawodowego.

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść do edukacji cyfrowej?

W wyniku zadania drugiego pytania stało się jasne, że kluczowym elementem promowania tego typu podejścia w edukacji cyfrowej jest działanie jako osoba zaproszona do świata cyfrowego przez dzieci, a nie jako przewodnik po świecie cyfrowym. Innymi słowy, aby promować edukację cyfrową w duchu dialogu, należy założyć, że dzieci – już na etapie przedszkolnym – mają pewną wiedzę w tej dziedzinie i należy to potraktować jako punkt wyjścia.

3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne dla inteligentnego przeprowadzenia transformacji cyfrowej?

Aby skutecznie przeprowadzić transformację cyfrową, uczestnicy wywiadów fokusowych skupili się na potrzebie rozpoznania cech charakterystycznych pokolenia, z którym chcą pracować. Rozpoznanie cech charakterystycznych pokolenia odnosi się do ich świata życia, cech psychologicznych i zainteresowań, wartości i norm kulturowych.

Po rozpoznaniu świata życia dzieci należy zaplanować działania zgodne z poprzednią analizą. Ostatnim elementem jest stworzenie scenariuszy metodycznych.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Zrównoważony rozwój, zdaniem uczestników grupy fokusowej, to ciągłe napięcie między pragnieniem uczynienia świata lepszym, sprawedliwszym i bardziej prosperującym miejscem a troską o środowisko.

5. W jakich projektach uczestniczyła Twoja instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejścia dialogowego i zrównoważonego rozwoju?

Uniwersytet Gdański uczestniczył w wielu projektach związanych bezpośrednio lub pośrednio z edukacją cyfrową, a edukacja dialogowa powiązana ze zrównoważonym rozwojem jest swego rodzaju DNA Instytutu Pedagogiki. Projekty te miały różnorodny charakter, od promocji przedsiębiorczości społecznej, poprzez projekty dydaktyczne i edukacyjne, działania wdrożeniowe związane z nowymi technologiami, po projekty stricte badawcze.

Gdańsk, 05.06.2024

4. Podsumowanie grupy fokusowej Fundacji Montessori

Prowadzący: Paweł Turowski – koordynator projektu

Uczestnicy:

Dorota Turowska – współprzewodnicząca Fundacji

Katarzyna Szymańska – współprzewodnicząca Fundacji

Alicja Dubaj – nauczycielka przedszkola Be Montessori Jagiellonka

Agata Jednacz – pedagog leśny z przedszkola Be Montessori Wilczek

Aleksandra Knapkiewicz – dyrektor przedszkola Be Montessori Beskidzka

Natalia Choromańska – nauczycielka przedszkola Be Montessori Beskidzka

Monika Blandzi – nauczycielka przedszkola Be Montessori Beskidzka

Aleksandra Wronowska – nauczycielka z przedszkola Be Montessori Suchanino

Wprowadzenie:

Spotykamy się na platformie Google Meet, aby odbyć spotkanie dotyczące projektu EACH + (EACH – Early Childhood and Sustainable Citizenship Routes in the Digital Era), którego tytuł przetłumaczyłabym jako: Wczesne dzieciństwo i ścieżki zrównoważonego obywatelstwa w erze transformacji cyfrowej.

W dzisiejszym świecie kontakt dzieci z nowoczesnymi technologiami jest nieunikniony. Dlatego warto, aby technologie te rozwijały złożone umiejętności myślenia i społeczne, a nie służyły wyłącznie do oglądania bajek. Nowe technologie umożliwiają również zapoznanie dzieci z ideą zrównoważonego rozwoju, co jest również ważne dla projektu.

Celem projektu jest rozwijanie przekrojowych kompetencji kluczowych (krytycznego myślenia, umiejętności społecznych i metapoznawczych) oraz kompetencji cyfrowych w ramach zajęć przedszkolnych poprzez wdrażanie (przy wsparciu technologii cyfrowych) partycypacyjnych działań edukacyjnych przyczyniających się do wspólnego budowania wiedzy. Ramą integracyjną dla wszystkich planowanych działań edukacyjnych będzie świadomość wyzwań związanych ze zmianami klimatycznymi. Wybór ten wynika z pilnej potrzeby silnego zaangażowania na rzecz zrównoważonego rozwoju środowiska.

Krótko mówiąc, celem jest: budowanie świadomości idei zrównoważonego rozwoju oraz rozwijanie umiejętności społecznych i poznawczych u dzieci w wieku przedszkolnym poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii i partycypacyjnych form pracy.

Spotkanie ma na celu poznanie opinii nauczycieli na temat wykorzystania nowoczesnych technologii w edukacji i świadomości zrównoważonego rozwoju.

1. Jakie jest Pani zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

Dorota Turowska: Wszystkie placówki naszej instytucji z wyjątkiem „Wilczka” działają w oparciu o koncepcję Montessori, która opiera się bardziej na byciu korespondentem dzieci niż wykładowcą akademickim. W tej koncepcji ważne jest traktowanie dzieci na równi lub, jak wspomniał Jesper Juul, z równą godnością. Chodzi o to, że potrzeby dzieci i dorosłych są traktowane na równi. Opinie dzieci są równie ważne jak opinie dorosłych w niektórych kwestiach. W „Wilczku” proces decyzyjny jest również bardzo ważny i kluczowy w niektórych przypadkach, ale Agata powie o tym więcej. Moje zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych polega na byciu ich inicjatorem w naszej instytucji, podobnie jak Kasia. Robimy to również w odniesieniu do dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów szkół podstawowych. Ważne jest dla nas, aby dzieci dorastały w atmosferze niezależności i zdecydowania, przy wsparciu mądrych i doświadczonych dorosłych.

Agata Jednacz: Jak powiedziała Dorota w „Wilczku”, opinia dziecka jest istotna. Nasz normalny dzień zaczyna się od spotkania, podczas którego podejmujemy demokratyczną decyzję, gdzie tym razem wybierzemy się na wyprawę.

Katarzyna Szymańska: Myślę, że różnica między Wilczkiem a naszymi placówkami Montessori polega na tym, że mamy pewne zasady Montessori, których musimy przestrzegać. Ale ja i Dorota często powtarzamy, że nie ograniczamy się tylko do koncepcji Montessori. Współczesna edukacja oferuje tak wiele możliwości, że musimy z nich korzystać. Nie możemy być zamknięci tylko na Montessori. Zaczynamy od Montessori i to jest nasza podstawa. Nie jest to więc jednostronny przekaz do dziecka, ale dziecko jest za każdym razem zapraszane. Nie ma znaczenia, czy jest to placówka Montessori, czy przedszkole leśne. Zawsze zadajemy sobie pytanie, czy możemy zaprosić dziecko gdzieś, a jeśli tak, to po prostu to robimy. Nie ma znaczenia, czy jest to placówka leśna, czy Montessori.

Aleksandra Knapkiewicz: Dialog towarzyszy nam na każdym kroku w naszym przedszkolu. Dzień zaczynamy od spotkania z dziećmi w kręgu, które nazywamy „Kręgiem”, gdzie dzieci aktywnie uczestniczą i mogą wyrażać swoje opinie na różne tematy. Towarzyszymy dzieciom na każdym kroku w odkrywaniu siebie. Zasady obowiązujące w naszej grupie są ustalane wspólnie z dziećmi na początku roku i są stale aktualizowane zgodnie z potrzebami dzieci.

Aleksandra Woronowska: Dialog jest również obecny w rozmowach dzieci. Kiedy niektóre dzieci są nowe w grupie, zadają innym dzieciom wiele pytań, a starsze dzieci pomagają im. Nowe dziecko czuje się ważne i wysłuchane, co również jest istotne. Ponadto, gdy w przedszkolu zachodzą jakieś zmiany, dzieci są o tym wcześniej informowane. Zaspokajają to ich potrzebę sprawczości.

Monika Blandzi: Kiedy rozmawiamy o dzieciach z rodzicami, staramy się zachęcić ich do rozmowy, aby nie czuli, że są obok nas. I dialog między dzieckiem a dorosłym. Dzieci często traktują wszystko, co mówią dorośli, jako aksjomat, ale na przykład, gdy gościmy fizyka w naszym przedszkolu, a on czasami żartuje, że coś jest nieprawdziwe. Wtedy prowadzimy dialog, w którym dzieci mogą zadawać pytania i zastanawiać się, czy to naprawdę prawda?

Natalia Choromańska: Muszę wspomnieć o stole pokoju. Jest to miejsce, w którym dzieci rozwiązują konflikty samodzielnie. Czasami tylko przy wsparciu dorosłych.

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść do edukacji cyfrowej?

1. Komunikacja oparta na równej godności buduje zaufanie.
2. Komunikacja z dzieckiem buduje zdrową samoocenę.
3. Podsyca wewnętrzną motywację dziecka, ponieważ nauczyciel jasno pokazuje, że to, co dziecko robi i mówi, jest ważne i wartościowe.
4. Wpływa na budowanie sprawczości u dzieci i poczucia wpływu.
5. Rozwija empatię.
6. Pozwala lepiej rozpoznawać i nazywać emocje i uczucia swoje oraz innych osób.
7. Pozwala dostrzec perspektywę różnych osób lub różnych grup społecznych.
8. Rozwija postawę tolerancji i akceptacji różnorodności.
9. Promuje samodzielność.
10. Angażuje dzieci w podejmowanie decyzji i ponoszenie konsekwencji swoich działań (na poziomie odpowiedzialności dziecka).
11. Buduje osobistą i społeczną odpowiedzialność dziecka.
12. Dialog promuje brak bierności podczas rozmowy za pośrednictwem komunikatorów.
13. Dialog ma kluczowe znaczenie w erze nadmiaru informacji – ważne jest, aby uczyć dzieci krytycznego myślenia i rozwijać ich umiejętność selekcjonowania informacji.
14. Pomaga nauczyć dziecko zadawać pytania i mieć wątpliwości.

3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne dla inteligentnego przeprowadzenia transformacji cyfrowej?

Najczęściej wybierane odpowiedzi:

- Wykorzystanie sztucznej inteligencji w edukacji i nie tylko.
- Szkolenia z zakresu rozwoju umiejętności miękkich, umiejętności społecznych, zarządzania zespołem.
- Szkolenia dotyczące ryzyka związanego z pracą z nowymi technologiami.
- Szkolenia dotyczące potrzeb dzieci w zakresie nowych technologii i wyznaczania granic.
- Wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji. Również aparaty fotograficzne, nowe programy, mikroskopy.
- Jak towarzyszyć dzieciom w korzystaniu z nowych technologii, aby nie pozostawały w tyle.
- Jak rozwijać kompetencje cyfrowe u dorosłych. Co dorośli powinni wiedzieć o cyfrowym życiu dzieci i młodzieży.
- Szkolenie z zakresu mediów społecznościowych. Dorosły musi wiedzieć, jakie niebezpieczeństwa czekają dziecko w Internecie.
- Jak przygotować dziecko w przedszkolu do nabycia kompetencji cyfrowych.
- Jakie szkolenia są potrzebne dzieciom, aby odnalazły się w rzeczywistości cyfrowej i umiały z niej bezpiecznie korzystać.
- Zagrożenia związane z wykorzystaniem sztucznej inteligencji.
- Zajęcia z krytycznego myślenia, które przygotowują do selekcjonowania informacji.

- Zajęcia dotyczące poruszania się po tzw. „wysypisku informacji”, jak pozostać wiernym swoim wartościom i nie ulegać opiniom wyrażanym w Internecie.
- Zasady dobrego zachowania w sieci. Jak komentować, dlaczego komentować? Jak nie ulegać krytycznym opiniom.
- Hejt – czym jest i jak mu zapobiegać.
- Higiena cyfrowa dzieci i młodzieży.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi:

- Zrównoważony rozwój to działanie na lokalnym rynku.
- To rozwój z uwzględnieniem dobra innych.
- To myślenie o wpływie swoich działań
- Cele zrównoważonego rozwoju i realizacja projektów służących ich osiągnięciu.
- To edukacja w zakresie ograniczania konsumpcjonizmu.
- To korzystanie z nowych technologii w sposób higieniczny, który nie szkodzi jednostkom ani społecznościom.
- To umiejętność wykorzystania tego, co zostało już wyprodukowane, aby nadać przedmiotom drugie życie
- To powiązanie korzyści z jednej strony z efektami ubocznymi z drugiej strony. Zrównoważony rozwój może być symbolem dbania o obie strony, tak aby obie strony mogły się rozwijać i rosnąć.
- Wykorzystywanie innowacji technologicznych w sposób, który nie szkodzi środowisku
- Myślenie przyczynowo-skutkowe przy wprowadzaniu nowych elementów do środowiska naturalnego.
- Edukacja ekologiczna
- Działalność wolontariacka i wsparcie dla organizacji pozarządowych
- Zaangażowanie w życie lokalnej społeczności
- Rozwój z uwzględnieniem potrzeb i troską o jednostki i społeczności
- Rozwój gospodarczy i społeczny przy jednoczesnej trosce o środowisko

5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Państwa instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejścia dialogowego i zrównoważonego rozwoju?

- „BEE THE FUTURE” – coroczny projekt dla szkół i przedszkoli dotyczący roli pszczół, dbania o środowisko, aby pszczoły miały możliwość pracy i życia. Co brak pszczół może oznaczać dla naszego środowiska. Tworzenie łąk kwiatowych, przygotowywanie ulotek i skrzynek dla pszczół – akcja społeczna na Starym Mieście w Gdańsku, podczas której dzieci przebrane za pszczoły rozdawały przygotowane ulotki i pszczele bomby (mieszanka nasion kwiatów z ziemią).
- EKOLOGICZNA RODZINA – całoroczny projekt dla szkół i przedszkoli promujący proekologiczne zachowania w życiu codziennym.
- NETWORKERS – o bezpiecznym zachowaniu w sieci i higienie podczas pracy z komputerem, smartfonem, a co za tym idzie – z mediami społecznościowymi.
- WIELKIE LEKCJE MONTESSORI: O naukowym kształtowaniu się świata, Człowieku i jego pojawieniu się na Ziemi – to panoramiczne opowieści, które na osi czasu

pokazują kolejne wydarzenia mające miejsce w historii naszej planety. W naszych placówkach obowiązuje wersja naukowa. Wielkie lekcje pokazują wszystkie powiązania między człowiekiem a światem przyrody.

- SŁODKIE NAWYKI – warsztaty dotyczące zdrowego odżywiania.
- Wiosenna giełda wymiany przedmiotów, zabawek i ubrań.
- Swap Shop – wymiana ubrań – nauczyciele przynoszą ubrania, których już nie noszą, i wymieniają się nimi.
- Społeczna lodówka – przygotowywanie kanapek i posiłków do spożycia, lodówki do dzielenia się jedzeniem w Gdańsku. Pakowanie i dostarczanie jedzenia z każdego obiadu w przedszkolach do tych miejsc.
- Drugie życie pudełek i makulatury w przedszkolu
- Ochrona żab – akcja współfinansowana przez Fundusz Ochrony Środowiska Wokewood. Przenoszenie żab z miejsc niebezpiecznych dla nich do zbiorników wodnych.

Kolejne spotkanie powinno odbyć się zgodnie z planem głównego koordynatora projektu. Raport przygotowany przez Pawła Turowskiego.

5. Podsumowanie grupy fokusowej IFILNOVA

Spotkanie online: Susana Cadilha i Dina Mendonça
IFILNOVA, NOVA FCSH, UNL – Lizbona, Portugalia

Data: 10 maja 2024 r.

Grupa fokusowa przeprowadzona we współpracy

Podsumowanie sporządzone przez Dinę Mendonça przy wsparciu narzędzia Zoom summary AI Tool.

Grupa fokusowa podkreśliła kluczowe znaczenie dialogu dla edukacji, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji cyfrowej, a następnie Susana i Dina przeprowadziły bardziej ogólną dyskusję na temat wykorzystania technologii i ich wpływu na socjalizację oraz ważnej potrzeby edukacji i odpowiedniego szkolenia specjalistów w zakresie transformacji cyfrowej. Zwrócono uwagę na wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem oraz na to, jak ważną rolę dla gospodarki i ogółu społeczeństwa odgrywa efektywność. Grupa fokusowa doszła do wniosku, że opracowanie materiałów pedagogicznych i wytycznych dotyczących przyszłościowego podejścia do transformacji cyfrowej jest koniecznością.

Susana i Dina wskazały niektóre sposoby, w jakie angażowały się w praktyki edukacyjne, oraz sposób, w jaki praktyczne zastosowanie przez Dinę filozofii dla dzieci umożliwiło im napisanie artykułu na temat znaczenia metapoznania w dyskusjach dotyczących kwestii etycznych. Mimo że Susana wyraziła opinię, że nie ma tak dużego doświadczenia jak Dina w szkołach i innych praktycznych zastosowaniach, uzgodniono, że dialog i dialog myślowy mają kluczowe znaczenie dla przezwyciężenia ryzyka związanego z powszechnym stosowaniem urządzeń technologicznych przez ogół społeczeństwa. Dialog nie tylko sprzyja podnoszeniu świadomości na temat ryzyka związanego z rozwojem technologicznym i coraz częstszym korzystaniem z gadżetów technologicznych, ale także pomaga lepiej zidentyfikować różnorodność potrzeb uczniów i zróżnicowanie ich umiejętności, co jest niezbędne, aby transformacja cyfrowa była inkluzywna i korzystna dla całej populacji.

Mimo że zarówno Susana, jak i Dina zgodziły się, że technologie cyfrowe mogą być bardzo korzystne w kontekście edukacyjnym, zwiększają one również zapotrzebowanie na wyposażenie uczniów, nauczycieli i wychowawców w ogóle w umiejętności krytycznego podejścia do nich. Dialog i nawyki wspólnego myślenia wydają się bardzo odpowiednie do zapewnienia interakcji społecznych, które mogą wykształcić trwałe krytyczne podejście do technologii. Ponadto transformacja cyfrowa w edukacji wymaga, aby wszystkie zaangażowane strony były świadome konieczności zachowania zdrowej równowagi między interakcjami cyfrowymi, osobistymi i momentami samokształcenia. Susana podkreśliła znaczenie jasnego wyjaśnienia powodów ograniczeń w korzystaniu z technologii cyfrowych, aby wszyscy byli uczestnikami procesu, a nie tylko poddawali się woli instytucji.

Susana i Dina zwróciły również uwagę na rolę uniwersytetów we współpracy z innymi poziomami i kontekstami edukacyjnymi oraz na znaczenie instytucji pracy w ochronie swoich pracowników i studentów przed nadmierną pracą ograniczającą spotkania towarzyskie i zajęcia rekreacyjne. To skłoniło je również do refleksji, że transformacja edukacji oferowana przez transformację cyfrową jest idealnym rozwiązaniem, aby ponownie zająć się trudnymi kwestiami i wyzwaniem związanymi z edukacją i filozofią edukacji oraz wyjść poza potrzebę wprowadzenia podstawowych umiejętności technicznych wśród nauczycieli i uczniów, a także zintegrować transformację cyfrową wykraczającą poza parametry zdrowego rozsądku i uczynić te wartości bardziej konkretnymi, aby można je było zastosować w kontekście edukacyjnym.

Uznali również, że część trudności związanych z tymi kwestiami wynika z tego, że w grę wchodzi złożone kwestie dotyczące wartości technologii, niepewności świata, a także niejasnych interakcji między językiem a myślą, co utrudnia znalezienie praktycznych wskazówek, które byłyby łatwe i gotowe do zastosowania. Ponadto, nawet jeśli ludzie posiadają odpowiednią wiedzę teoretyczną, nadal muszą rozumieć, jak przenieść ją do sytuacji, w których praktyczne zastosowanie wymaga dostosowania do kontekstu i sytuacji. I tak jak rozmowa w tej grupie fokusowej posuwa się naprzód dzięki włączeniu spostrzeżeń Diny i Susany, tak transformacja cyfrowa musi w jak największym stopniu uwzględniać spostrzeżenia nauczycieli, uczniów i administratorów, biorąc pod uwagę trudność tego zadania.

Następnie Susana i Dina przeszły do rozważania kwestii zrównoważonego rozwoju i zidentyfikowały środowiskowe, społeczne i ekonomiczne wymiary wspierania zrównoważonego rozwoju. Obie uznały, że oczywiste jest, iż nierówności społeczno-ekonomiczne utrudniają wdrażanie zrównoważonych praktyk i internalizację osobistych obowiązków przez jednostki. Presja społeczna, aby zintegrować i uczynić zwyczajowe zachowania zrównoważonymi praktykami, nie zależy wyłącznie od osobistych wyborów, ponieważ wymaga przyjęcia bardziej holistycznego, ogólnego podejścia przez osoby odpowiedzialne za podejmowanie decyzji politycznych.

Dyskusja pokazała, że pojęcie efektywności w działalności gospodarczej ma ogromny wpływ na różne poziomy zrównoważonego rozwoju, a różnice w finansach osobistych, oszczędnościach i trosce o środowisko modyfikują praktyczne, konkretne postawy w zakresie zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, że niezwykle trudno jest wymagać uogólnionego zachowania w obrębie jednego kraju, a jeszcze trudniej uogólnić podejście na skalę światową. Najlepszym podejściem teoretycznym jest rozważenie bardzo konkretnych środków i działań oraz unikanie abstrakcyjnych rozważań. Susana i Dina miały nadzieję, że zalecenia pedagogiczne projektu mogą przyczynić się do tych wysiłków.

Ponadto zaprzeczanie i lekceważenie faktów naukowych przez część niewykształconej populacji stanowi szczególny rodzaj wyzwania, ponieważ podkreśla, że edukacja naukowa musi pomagać ludziom w dalszym przyswajaniu wyników badań naukowych po zakończeniu obowiązkowej edukacji szkolnej, a naukowcy powinni wspierać dobre rozpowszechnianie

wyników badań. Przykładowe odniesienie do wycofania się Stanów Zjednoczonych z porozumienia paryskiego pokazuje, że kwestia ta dotyczy czasami również polityków, co ponownie podkreśla potrzebę praktyk dialogowych wykraczających poza środowisko szkolne. Nawet jeśli uniwersytety, takie jak NOVA, angażują się w projekty dotyczące zrównoważonego rozwoju i transformacji cyfrowej, to jeśli pozostają one zamknięte na inne przestrzenie społeczne, ich badania mogą pozostać w zakresie uniwersyteckim.

Niemniej jednak Susana i Dina zgodziły się, że transformacja cyfrowa jest szansą na wprowadzenie pozytywnych zmian, co jest już widoczne w ich własnym życiu. Wymóg dostosowania życia i pracy do technologii cyfrowej można więc postrzegać jako sposób na zaakceptowanie zmian i kierowanie ich w stronę pozytywnych rezultatów dla wszystkich. W związku z tym opracowanie materiałów pedagogicznych, takich jak te pojawiające się w projekcie, może znacznie pomóc w kultywowaniu poszukiwania zdolności adaptacyjnych i wspieraniu pozytywnych zmian.

IFLNOVA Focus Group Audio & Video:

<https://drive.google.com/file/d/1reM5ciLvliyNrMWW0J154cWWI39S0kym/view?usp=sharing>

6. Podsumowanie grupy fokusowej Externato João XXIII

Data: 29 maja 2024 r.

Miejsce: sala lekcyjna w Externato João XXIII

Osoba prowadząca grupę fokusową: Aléxis Trindade

Uczestnicy:

Joana Valente – logopeda. Będzie uczestniczyć w projekcie w Externato João XXIII; Rita Rodrigues – wychowawczyni przedszkolna. Będzie uczestniczyć w projekcie w Externato João XXIII. Obecnie pracuje z grupą czteroletnich dzieci; Cátia Conceição – wychowawczyni przedszkolna. Obecnie pracuje z grupą czteroletnich dzieci; Carla Gomes – wychowawczyni przedszkolna. Obecnie pracuje z grupą trzylatków; Inês Nogueira – wychowawczyni przedszkolna. Obecnie pracuje z grupą trzylatków; Susana Rodrigues – wychowawczyni przedszkolna. Obecnie pracuje z grupą pięciolatków; Sofia Batista – koordynatorka przedszkola i wychowawczyni. Obecnie pracuje z klasą pięciolatków; Aléxis Trindade – facylitator filozofii dla dzieci i nauczyciel obywatelstwa i rozwoju – praktyka filozoficzna. Planuje się, że będzie on kontynuował projekt w Externato João XXIII.

1. Jakie jest Twoje zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

Joana: W mojej dziedzinie działania komunikacja werbalna ma zasadnicze znaczenie. Konieczne jest pomaganie dziecku w zrozumieniu omawianego pojęcia, niezależnie od tego, czy jest to kwestia akademicka, czy behawioralna, aby zapewnić jego zrozumienie i określić kolejne kroki, które należy podjąć.

Jeśli musimy postawić dziecko w sytuacji, w której dostrzeże inną perspektywę, musimy zrozumieć plastyczność jego myślenia, aby pokazać mu różne punkty widzenia na daną sytuację.

Rita: Tak jak mówi Joana, uważam, że ważne jest, aby niezależnie od tego, czy chodzi o kwestię akademicką, czy inny temat, taki jak poznawanie świata, społeczeństwa, domu lub placu zabaw, odejść od tradycyjnego nauczania, w którym nauczyciel przekazuje informacje, a uczeń jest bierny.

Zawsze staram się podchodzić do nich w oparciu o ich pomysły – uczniowie mówią pierwsi, a następnie, poprzez dialog, staramy się przekazać informacje, nie traktując dzieci wyłącznie jako ich odbiorców.

Konieczne jest, aby dzieci mówiły i prowadziły dialog, nie tylko między nauczycielem a uczniem, ale także między sobą. Dialog jest niezbędny w przekazywaniu wiedzy, nie tylko słuchaniu.

Inês: Tak, wytyczne dotyczące edukacji przedszkolnej kładą nacisk na takie podejście. Nie chodzi tylko o przekazywanie wiedzy, ale o wspieranie dialogu.

Konieczna jest interakcja między wychowawcą a grupą, nawet bardziej niż między wychowawcą a poszczególnymi uczniami.

Chociaż uczymy treści, wykorzystujemy w pełni to, co pochodzi z domu i co dziecko przynosi ze sobą. Uważam, że wszyscy dążymy do tego celu.

Cátia: Dokładnie. Takie podejście jest niezbędne, aby promować refleksję wśród uczniów.

Carla: Zgadza się. Te chwile dialogu zachęcają uczniów do myślenia, dyskusji i rozważania innych punktów widzenia. Wymiana pomysłów jest ważna.

(Grupa omawia trudności, jakie napotyka w promowaniu tych chwil dialogu, oraz możliwe przyczyny tych trudności).

Rita: Tak, pozwala im to zobaczyć i usłyszeć inną perspektywę, co nie oznacza, że jedna jest dobra, a druga zła; po prostu umożliwia im to myślenie w inny sposób.

Aléxis: Mogę powiedzieć, że moją specjalnością jest edukacja poprzez dialog. Nie ma bezpośredniego lub pionowego przekazywania wiedzy; nie jestem tradycyjnym nauczycielem i wyjaśniam dzieciom tę różnicę (między nauczycielem a facylitorem). Zawsze chcę słuchać ich pomysłów, pracować z ich pomysłami i zachęcać je do dialogu między sobą na temat ich pomysłów.

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść do edukacji cyfrowej?

Joana: Po pierwsze, konieczne jest wyjaśnienie im (dzieciom), że istnieją realne zagrożenia, których nie są świadome. Nie rozumieją one wad. Dialog jest niezbędny, aby wyjaśnić zarówno zalety, jak i wady, podkreślając, co jest korzystne, a co nie.

Rita: Nie rozumieją one wad. Dialog jest niezbędny w tej kwestii, konieczne jest wyjaśnienie zalet i wad, tego, co jest korzystne, a co nie.

(Grupa dyskutowała, czy istnieją odpowiednie wieki dla kontaktu z urządzeniami cyfrowymi).

Susana: Ważne jest, aby z nimi rozmawiać, ponieważ większość działań, które obserwują u dorosłych, wiąże się z nadmiernym korzystaniem z urządzeń cyfrowych. Musimy zapewnić im inne przykłady i doświadczenia.

Aléxis: Dialog jest niezbędny, ponieważ jest podstawowym narzędziem do nabywania umiejętności, których nie można zdobyć poprzez edukację cyfrową, takich jak interakcja z innymi, słuchanie i wzajemny szacunek. Edukacja poprzez dialog powinna uzupełniać to, co już mają lub będą mieli (poprzez edukację cyfrową), pomagając im stać się bardziej krytycznymi i towarzyskim.

3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne, aby inteligentnie przeprowadzić transformację cyfrową?

Susana: Myślę, że musimy nauczyć się samodzielnie korzystać z tych narzędzi i je rozumieć.

Joana: Musimy zrozumieć ryzyko, zalety i wady oraz określić, które platformy są korzystne dla określonych grup wiekowych i celów. Ta wiedza pomoże nam stać się dla nich dobrymi przykładami.

(Grupa dyskutowała, czy uczniowie powinni mieć kontakt z urządzeniami cyfrowymi).

Inês: Konieczne jest krytyczne zastanowienie się nad tą transformacją cyfrową. Musimy rozważyć, czy jest ona opłacalna i czy związane z nią ryzyko jest akceptowalne. W tym celu potrzebujemy odpowiedniego szkolenia.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Joana: Zrównoważony rozwój dotyczy wszystkich istniejących zmian.

Susana: Jej skutki.

Joana: Tak.

Susana: A czy jest pozytywny czy negatywny?

Joana: Jest zarówno negatywny, jak i pozytywny. Nie oznacza to jednak, że nie możemy dalej się rozwijać, aby przezwyciężyć negatywne skutki tego rozwoju.

Rita: Zrównoważony rozwój to równowaga, którą musimy zachować w naszych działaniach.

Joana: Tak. Jest to narzędzie, które musimy umieć wykorzystać, aby zrównoważyć nasz wpływ na planetę. Musimy zrozumieć, co mamy i czego potrzebujemy, oraz zastanowić się, jak wykorzystać to narzędzie, aby pozytywnie wpływać na naszą planetę.

Rita: To świadomość, która myśli nie tylko o sobie, ale także o innych i o planecie.

Joana: Tak. Konieczne jest przyjrzenie się, przemyślenie i zrozumienie, w jaki sposób mogę w codziennym życiu sprawić, by moje życie było bardziej zrównoważone, i przekazać te idee przyszłym pokoleniom.

Aléxis: Podzielam definicję, która mówi, że zrównoważony rozwój to zdolność do zaspokajania naszych potrzeb bez narażania potrzeb przyszłych pokoleń.

5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Twoja instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejścia dialogowego i zrównoważonego rozwoju?

Sofia: Po pierwsze, edukujemy naszych studentów w zakresie zrównoważonego rozwoju poprzez dialog.

Susana: Podejmujemy konkretne działania, takie jak impreza na koniec roku. Ponownie wykorzystujemy i przetwarzamy różne materiały.

Rita: Rozmawialiśmy z nimi o nadmiernej konsumpcji. Stworzyliśmy kilka projektów związanych z ponownym wykorzystaniem materiałów, takich jak prezenty na Dzień Ojca i Dzień Matki.

Susana: Zmieniamy przeznaczenie ubrań z mundurków naszych uczniów.

Rita: Jeśli chodzi o transformację cyfrową, korzystamy z wirtualnej szkoły. Nie jest to projekt, ale uzupełnienie edukacyjne.

Aléxis: W naszej matrycy szkolnej praktyki dialogowe są częścią naszego projektu edukacyjnego. Są też przedmioty, które poruszają tematy transformacji cyfrowej i zrównoważonego rozwoju w ramach swojego programu nauczania i uczą tego rodzaju treści, jak na przykład zajęcia z obywatelstwa i rozwoju – praktyka filozoficzna.

Rita: Są działania, które powinny mieć charakter przekrojowy i obejmować wszystkie cykle szkolne, abyśmy mogli nazwać je projektami.

Sofia: Jest też ogród warzywny.

Susana: Tak, ale aby uznać go za projekt, być może powinien obejmować całą społeczność szkolną.

Podsumowanie grupy fokusowej Externato João XXIII Audio:

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/17aEtOwv3usdw0H7dq62C6T8633I--OWQ>

7. Podsumowanie grupy fokusowej CADIAI

Data: 30 kwietnia 2024 r.

Instytucja: Cadi ai – Bolonia, via Bovi Campeggi 2/4e

Miejsce: online (spotkanie Zoom)

Osoba prowadząca grupę fokusową: Nicoletta Chieregato

Uczestnicy: Alice Casadio, koordynatorka pedagogiczna usług wczesnej edukacji (1 żłobek, 1 przedszkole, 1 centrum zabaw). Uzyskała tytuł magistra mediacji rodzinnej i jest pracownikiem ds. przeciwdziałania przemocy w Spazio Donna – Centrum Wspierania Kobiet. Jest ekspertką w zakresie wsparcia rodzicielskiego i psychodynamiki grupowej.

Loredana Cava, koordynatorka pedagogiczna ds. wczesnej edukacji (5 przedszkoli i – do zeszłego roku – 2 przedszkola). Posiada specjalizację z pedagogiki klinicznej z podejściem biopsychospołecznym. Jej obszary zainteresowań to wsparcie rodzicielskie (dzieci w wieku 0-6 lat oraz towarzyszenie przy porodzie). Uwaga: z powodów osobistych Loredana nie mogła uczestniczyć w grupie fokusowej we wtorek 30 kwietnia (nie pojawia się w nagraniu) i dlatego odpowiedziała na piśmie na 5 zadanych pytań. Jej refleksje zostały podsumowane wraz z refleksjami pozostałych dwóch koleżanek.

Federica Gazzoli, koordynatorka pedagogiczna placówek wczesnej edukacji (1 żłobek i 2 przedszkola) oraz doradczyni biosystemowa. Ekspertka w zakresie wsparcia rodzicielskiego dla dzieci i młodzieży. Uzyskała tytuł magistra socjologii zdrowia i medycyny niekonwencjonalnej.

Główne pojawiające się kwestie i punkty dialogu

1. Jakie jest Twoje zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

W ostatnich latach trzy przedszkola zarządzane przez Cadi ai uczestniczyły w programach szkoleniowych związanych z:

- Edukacją w zakresie krytycznego i złożonego myślenia oraz technologii cyfrowych we wczesnym dzieciństwie (dwuletnie szkolenie)
- *Filozofii dla dzieci* w przedszkolu (szkolenie roczne)

Cadi ai głęboko wierzy w dialogiczne podejście edukacyjne we wczesnym dzieciństwie (w wieku 3-6 lat) jako **część programu nauczania umiejętności przekrojowych, skierowanego w szczególności (ale nie wyłącznie) do edukacji obywatelskiej.**

Alice zwraca **jednak** uwagę, że „w grupach roboczych, które koordynowałam w ostatnich latach, **zdolność krytycznego myślenia znacznie spadła** [...]. Pedagodzy/nauczyciele coraz częściej nie są w stanie wyrażać sprzeciwu i argumentować własnego punktu widzenia. Umiejętność wyrażania sprzeciwu jest słaba, więc albo przyłącza się do myślenia innych, albo unika sprzeczności, ponieważ nie postrzega jej jako zasobu, a jako destrukcyjną formę konfliktu”.

Obecnie nauczyciele mają tendencję do definiowania a priori celu – kwalifikując/kwantyfikując go w kategoriach wiedzy/umiejętności, które należy nabyć (np. w przypadku rozmowy na temat wykorzystania zasobów wodnych celem jest zrozumienie, jak ważne jest zakręcanie kranu podczas mycia rąk lub zębów) – oraz do oceny procesu w oparciu o osiągnięcie/nieosiągnięcie celów. Oznacza to, że nie ma prawdziwego współtworzenia wiedzy: **istnieją raczej odpowiedzi, które nauczyciel uważa za prawidłowe i do których kieruje dzieci, zadając pytania** zamknięte na nowe perspektywy i rozwiązania, **zbiegające się w kierunku celu** i nie dopuszczające żadnych nieprzewidzianych odpowiedzi. Dlatego **wszystko, co jest „poza” lub „pomocnicze” w stosunku do wyznaczonego celu** (np. podczas rozmowy o zasobach wodnych pojawiają się refleksje na temat sensu życia i śmierci: „Co się stanie, jeśli wybuchnie pożar, a nie ma wody? Wszyscy zginą! A gdzie pójdą po śmierci? Do nieba? Nie, pod ziemię...”¹) **jest pomijane i rozproszone**, nie jest rozumiane ani przerabiane i włączane do dialogu, ze względu na potrzebę powrotu do „z góry określonego tematu”.

W związku z tym istnieją **trzy różne problemy związane z wdrażaniem dialogowych podejść edukacyjnych**:

1. Problem związany z **postawą nauczycieli**. Nauczyciele nadal kierują się sztywnym i dogmatycznym modelem *absolutnej racjonalności* („jeden najlepszy sposób”, tj. najlepsza alternatywa spośród możliwych) i są przyzwyczajeni do oceny, czy określone cele zostały osiągnięte, czy nie.
2. **Trudność w przyjmowaniu i akceptowaniu tego, co nieoczekiwane** (niezaplanowane, „niezgodne” z określonymi celami, „nie na temat”) **bez przytłoczenia i utraty sensu dyskusji**. Włączenie nieoczekiwanego do dyskusji wymaga wysiłku, zaangażowania i dużej kompetencji (a także nawyku) „ciągłego przeliczania trasy”. Nauczyciele mają problemy z zatrzymaniem się na pytaniu i wykazują pilną potrzebę uzyskania odpowiedzi. Dlatego często wolą „odrzucać” wszystko, co odbiega od wyznaczonej ścieżki i nie jest w pewnym stopniu kontrolowane.
3. Chociaż nie dotyczy to wszystkich grup roboczych i szkół, istnieje również **obawa przed „utratą autorytetu”**. Czym jest nauczyciel, jeśli nie osobą znającą właściwe odpowiedzi? Jeśli ktoś od samego początku zaakceptuje fakt, że nie zna JEDYNEJ poprawnej odpowiedzi (a przede wszystkim uzna, że nie ma tylko jednej poprawnej odpowiedzi, ale istnieją różne możliwości i interpretacje) i weźmie pod uwagę możliwość pojawienia się nowych pytań w trakcie dialogu, nie dochodząc do jednoznacznych wniosków, czy nie ryzykuje utraty wiarygodności i autorytetu? Czy może okazać się niekompetentny? Co stanie się z profesjonalizmem? Są to niektóre z obaw, które wydają się towarzyszyć nauczycielom.

Co może pomóc:

- **Wyjście poza granice „absolutnej racjonalności” poprzez „zabawę”** (wykorzystanie otwartych formuł gier, takich jak pudełko z różnego rodzaju przedmiotami, z których dzieci muszą wymyślić grę. Np. *„Biorę sznurek i zaczynam skakać na skakance lub tkam sieć, a następnie rozmawiamy o tym, jak można połączyć i zintegrować różne gry, negocjując sposoby i zasady”*). Jeśli ktoś trzyma się wymiaru myślenia i poznawania, trudno jest wyjść poza przekonanie, że „istnieje właściwa odpowiedź – którą zna nauczyciel – i niewłaściwa, od której należy uciekać”. Z drugiej strony, jeśli dzieci i nauczyciele angażują się w „wspólne działanie”, wiedząc, że nie ma „danego i ostatecznego” celu, do którego należy dążyć, może pojawić się i zostać wykształcone nowe podejście.
- **Wzmocnienie szkolenia nauczycieli, aby w coraz większym stopniu dekonstruować paradygmat nauczania transmisyjnego** ocenianego zgodnie z logiką performatywną.

Jednak dopóki nie stanie się to rzeczywistością, jest mało prawdopodobne, aby nauczyciel, który zмага się z krytycznym, złożonym i otwartym myśleniem, był w stanie wspierać procesy edukacyjne sprzyjające rozwijaniu umiejętności otwartego, krytycznego i złożonego myślenia.

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść do edukacji cyfrowej?**3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne dla inteligentnego przeprowadzenia transformacji cyfrowej?**

1. **Programy szkoleniowe powinny pomagać w przezwyciężaniu uprzedzeń** (które wydają się ograniczać edukację cyfrową wyłącznie do korzystania z urządzeń i komputerów) **oraz wynikającej z nich nieufności**. Powinny one uwzględniać różnice charakteryzujące konteksty i odbiorców szkoleń (dorosłych/nauczycieli lub dzieci).
2. Edukacja cyfrowa powinna być skierowana przede wszystkim do osób dorosłych odpowiedzialnych za edukację: **analfabetyzm cyfrowy wśród dorosłych** jest nadal szczególnie wysoki i powoduje postrzeganie świata cyfrowego jako wymagającego dużego **wysiłku** i szczególnego **zaangażowania**. Czasami, rozmawiając z nauczycielami, wydaje się, że rozmowa o edukacji cyfrowej jest jak wspinaczka na Mount Everest: tak wiele rzeczy do nauczenia się, nowe rzeczy, do których trzeba się przyzwyczaić, konieczność ciągłego śledzenia zmian (np. nowych aplikacji, nowych funkcji), a co za tym idzie – czasochłonność... **Kiedy odczuwane zmęczenie jest nadmierne, istnieje ryzyko, że szkolenie nie będzie miało rzeczywistego wpływu na codzienne życie w kontekście edukacyjnym, zwłaszcza w perspektywie średnio- i długoterminowej**. Dlatego edukacja cyfrowa dla dorosłych powinna być edukacją uświadamiającą, zaprojektowaną w ramach **wieloletnich programów szkoleniowych**, które po wstępnym „szkoleniu podstawowym” zapewniają **doradztwo/konsultacje przez cały czas trwania programu** przez ekspertów ds. edukacji, tak aby **cyfryzacja stała się elementem codziennych działań edukacyjnych** (a nie „dodatkiem”, o który trzeba się martwić). **Technicy w placówkach wczesnej edukacji/szkołach** (koordynatorzy pedagogiczni, referenci pedagogiczni itp.) również powinni zostać **przeszkoleni i zaangażowani** w tę tematykę.

3. **Edukacji cyfrowej w szkołach powinno towarzyszyć mądre i ukierunkowane zaangażowanie rodzin.** Nawet w rodzinach są dorośli o stosunkowo wysokim poziomie analfabetyzmu cyfrowego, co prowadzi do polaryzacji skrajnych stanowisk w kwestii technologii cyfrowych w szkołach: albo całkowicie przeciwnych (tzw. „apokaliptycznych”), ponieważ obawiają się, że technologie cyfrowe „znieczulają” zdolności myślenia ich dzieci, albo bezkrytycznie promujących (tzw. „zintegrowanych”), ponieważ są przekonani, że korzystanie z technologii cyfrowych jest pozytywne w każdej formie i w każdych warunkach (bez ograniczeń i dalszego zastanowienia), ponieważ może zwiększyć szanse ich dzieci na osiągnięcia i sukces.

Dlatego powinny istnieć programy szkoleniowe, które promują zmianę paradygmatu i wspierają postrzeganie technologii cyfrowych jako integralnego i uzupełniającego elementu komunikacji, jako „budulca” komunikacji (a nie jako samodzielnego, niezależnego elementu). Dlatego podejście dialogowe i partycypacyjne może być szczególnie skuteczne w stymulowaniu krytycznego i złożonego myślenia, odróżniając się od podejścia pasywnego, któremu brakuje znaczenia, badań i motywacji.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Dla uczestników grupy fokusowej **zrównoważony rozwój środowiska oznacza przede wszystkim umiejętność myślenia o miejscu i roli człowieka w świecie w sposób silnie powiązany z każdym elementem środowiska i pełen szacunku dla niego.**

Edukacja w zakresie zrównoważonego rozwoju środowiska powinna zatem oznaczać edukowanie samych siebie, aby **wyjść poza siebie, myśleć i zastanawiać się nad tym, jak bardzo jesteśmy powiązani z wszystkimi innymi elementami na Ziemi, jak jesteśmy częścią całości, którą należy szanować.**

Rozwój kultury ekologicznej opiera się na zasadzie „rozszerzonej odpowiedzialności”, którą można przełożyć na troskę o sieć relacji, których jesteśmy częścią, zarówno ludzkich, jak i biologicznych. Aby tak się stało, potrzebny jest nowy horyzont kulturowy, nowa etyka i nowy paradygmat: aby odejść od instrumentalnego postrzegania natury, konieczna jest najpierw zmiana na poziomie myślenia; **w przeciwnym razie będziemy nadal leczyć objawy zamiast choroby. „Błędy działania”** (np. marnotrawstwo zasobów żywnościowych, zasobów wodnych, nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych, globalne ocieplenie itp.) **znajdują wyjaśnienie w „błędach myślenia”** (w szczególności w postrzeganiu ludzi jako istot nadrzędnych wobec wszystkiego i uprawnionych do wykorzystywania/eksploatowania dla własnej korzyści wszystkiego, co mają do dyspozycji, niczym „wielcy lalkarze”), **a ci drudzy powinni przede wszystkim „być edukowani”.**

Niestety, w dzisiejszych szkołach **temat zrównoważonego rozwoju środowiska nadal pozostaje w tle (nie jest postrzegany jako priorytet) i jest poruszany w sposób, który czasami jest powierzchowny i trywializujący**. Na przykład poprzez:

- **działania** przeciwko marnowaniu żywności i wody lub wspierające recykling papieru. Jednak powody tych wyborów są nadal zbyt często upraszczane poprzez wyjaśnienia takie jak „*Nie marnuj jedzenia: w innych częściach świata dzieci umierają z głodu*”, „*Jeśli wszyscy będziemy marnować wodę, zabraknie jej i nie będziemy mieli co pić*”, „*Wykorzystujmy ponownie papier do rysowania, aby drzewa nie ginęły*”. Są to motywacje odległe od codziennych doświadczeń dzieci uczęszczających do naszych szkół, **mało namacalne, mało znaczące i mało zrozumiałe, zwłaszcza jeśli są to po prostu „hasła”** (np. projekt „daleki od codziennych doświadczeń dzieci” realizowany we współpracy z zewnętrzną agencją na temat zrównoważonego rybołówstwa na włoskich morzach; projekt miał na celu przekazanie dzieciom wiedzy na temat rodzajów ryb, które należy łowić o każdej porze roku). Co możemy natomiast powiedzieć o możliwościach – niestety często niewykorzystywanych – wynikających z pytań dzieci, takich jak „*Proszę pani, dlaczego ludzie marnują jedzenie, a zwierzęta nie?*”. Cenne spostrzeżenie, które jest marnowane, jeśli odpowiedź nauczyciela ogranicza się do „*Ponieważ zwierzęta nie mają smaku, jedzą wszystko*”. A **dlaczego nie, na przykład**, zamiast udzielać bardzo uproszczonych i banalnych odpowiedzi, wykorzystać tablet, aby obejrzeć film o tym, co dzieje się z plastikiem rozrzuconym w środowisku, gdy dziecko pyta, **dlaczego należy sortować plastik lub w jaki sposób można zmniejszyć wpływ produkcji odzieży na środowisko poprzez praktykę ponownego wykorzystania?**
- „potępienie” (które często staje się **bezkrytyczną i niepodważalną stygmatyzacją**) określonych zachowań. Co z takimi stwierdzeniami (wypowiadanymi przez nauczycieli) jak „*Kocham zwierzęta i nie pozwalam/nie akceptuję, abyście [dzieci] je zabijały, nawet biedne owady*”. Dlaczego zamiast pochopnie obwiniać dzieci, nie zastanowić się wspólnie nad sensem istnienia innych istot żywych i ich relacją ze światem (ludzkim i innym)?

Dlatego **potrzebne jest podejście edukacyjne**, które stymuluje krytyczne myślenie i **przenosi refleksję z „aby szanować środowisko, należy...” na „dlaczego powinienem dbać o szacunek dla środowiska?”**.

Ponadto ważne byłoby zastanowienie się nad **systematycznymi i niezawodnymi narzędziami oceny wpływu projektów edukacyjnych w tej dziedzinie** (a nie – lub nie tylko – nad oceną celów konkretnego projektu, która prawdopodobnie pozostanie odosobniona).

5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Państwa instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejść dialogowych i zrównoważonego rozwoju?

- Dwuletni program badawczo-szkoleniowy prowadzony przez Uniwersytet Boloński, dotyczący myślenia złożonego i technologii cyfrowych, z eksperymentami w szkołach (w drugim roku Filò było obecne w przedszkolu „Abba” z projektem P4C na temat tożsamości i rozwoju, wykorzystującym również technikę Stop Motion. Natomiast w przedszkolu „1-6” projekt zajęć skupiał się na temacie „wszechświat emocji”).
- Badania i szkolenia z Uniwersytetem Bolońskim dotyczące P4C w przedszkolu w latach 23-24.
- Projekty we współpracy z lokalnymi podmiotami prywatnymi na temat zrównoważonego rozwoju (recykling, wykorzystanie zasobów wodnych, zrównoważone rybołówstwo itp.). Np.

<https://ragazzi.gruppohera.it/scuola-dell-infanzia> (Zrównoważony rozwój w przedszkolu).

Podsumowanie audio grupy fokusowej CADIAI:

<https://drive.google.com/file/d/1ldnnkXZ8wxTYa6zmPhxPkao1bdNVja87/view?usp=sharing>

8. Podsumowanie grupy fokusowej UNIBO

Data: 13 maja 2024 r.

Instytucja: UNIBO – Bolonia

Miejsce: Wydział Edukacji, Unibo.

Osoba prowadząca grupę fokusową: Silvia Demozzi

Uczestnicy: Pietro Corazza, Marta Ilardo, Eleonora Bovini, Chiara Borelli.

1. Jakie jest Twoje zaangażowanie w dziedzinie dialogicznych podejść edukacyjnych?

Marta. Tak, w nauczaniu uniwersyteckim. Wykorzystuję teatr uciśnionych. W nauczaniu uniwersyteckim stosuję dialog w ramach pedagogiki transformacyjnej. Ogólnie rzecz biorąc, preferuję pracę w grupach rówieśniczych, starając się w miarę możliwości wycofać z procesu uczenia się.

Pietro. Ukończyłem studia z zakresu filozofii dla dzieci na Uniwersytecie w Padwie. Mam doświadczenie w teatrze uciśnionych. Stosowałem te podejścia głównie w pracy z nastolatkami. Podstawą jest pedagogika uciśnionych Freire'a.

Chiara. Pracowałam w przedszkolu, a obecnie zajmuję się edukacją opartą na doświadczeniu. W obu kontekstach kluczową rolę odgrywa dialog i, bardziej ogólnie, procesy skoncentrowane na uczniu.

Eleonora. Nie mam doświadczenia w nauczaniu ani wykształcenia w zakresie filozofii dla dzieci. Być może doświadczeniem najbliższym tematyce pytania było dla mnie doświadczenie improwizacji w kontekście tańca. Bodźce są dostarczane i odpowiadane za pomocą ciała w dialogu z innymi tancerzami i bodźcem.

(Byłoby miło poruszyć temat relacji między dialogiem a ciałem w przedszkolu).

2. Dlaczego uważasz, że ważne jest promowanie takich podejść do edukacji cyfrowej?

Tak! (Chiara). Ponieważ ryzyko związane z edukacją cyfrową polega na tym, że nauczyciele odgrywają bierną rolę w procesie przekazywania wiedzy. Dialog pozwala im natomiast krytycznie odbierać treści. Jest to tym ważniejsze w przypadku najmłodszych, dla których ryzyko biernego odbioru treści jest jeszcze większe.

Marta. Dzięki dialogowi można również nauczyć się rozumieć naturę cyfrowych narzędzi. Na przykład można studiować naturę i manipulację kodem. Dialog pozwala również zrozumieć, że istnieje różnica między mną a sferą cyfrową.

Oprócz dialogu – mówi Eleonora, a pozostali zgadzają się z nią – bardzo ważne jest zastanowienie się nad rolą ciała w relacji z cyfrowym światem. Marta podaje kilka przykładów w tym zakresie, w tym wykorzystanie w przedszkolu oprogramowania do rozszyfrowania wielkości drzew. W tym doświadczeniu nauczyciele kładli nacisk na integrację z ciałem (np. postrzeganie wielkości za pomocą zmysłów).

Oprócz wymiaru dialogu, Peter podkreśla, że ważne jest zwrócenie uwagi na wymiar krytyczny. Obejmuje to, w szerokim ujęciu, umiejętność zadawania pytań dotyczących pochodzenia treści w Internecie, pochodzenia technologii, natury i manipulacji kodowaniem itp. W tym celu, jak podkreśla Chiara, ważne jest, aby zrozumieć, że obiekt technologiczny

(oprogramowanie i sprzęt) został zbudowany, a zatem za nim stoi umysł, który ma intencje, wartości i przekonania.

3. Jakiego rodzaju szkolenia są Twoim zdaniem ważne, aby inteligentnie przeprowadzić transformację cyfrową?

Chiara twierdzi, że często spotykała nauczycieli, którzy nie posiadali podstawowej wiedzy na temat niektórych technologii lub treści cyfrowych. Stanowiło to przeszkodę podczas szkolenia, które musiałam przeprowadzić na temat gier wideo. Brakowało podstawowej wiedzy. Dlatego niezbędne jest zapewnienie podstawowej wiedzy (charakter medium, kod itp.). Kontekstem było szkolenie dotyczące gry Minecraft. Fundamentalne znaczenie miało samodzielne wypróbowanie gry. Tutaj fundamentalne i istotne było również aktywowanie ciała, aby stworzyć pomost między rzeczywistością a wirtualnością.

Pietro z ciekawością wspomina o podejściu pedagogicznym hakerów. Być może warto byłoby wypróbować je w pracy z dorosłymi.

Marta podkreśla znaczenie połączenia tematu transpozycji cyfrowej z tematem obywatelstwa. Ważne jest, aby wspierać tworzenie pozytywnej i krytycznej kultury wokół technologii cyfrowych.

Eleonora natomiast opowiada o swoim doświadczeniu, w którym wykorzystała aplikację Tic Toc do nauczania języka włoskiego obcokrajowców. Następnie poprosiła nauczycieli, aby wypróbowali tę aplikację.

Oprócz nieufności wobec technologii wielu dorosłych obawia się jej. Zdobycie bezpośredniego doświadczenia z technologiami poprzez zabawę i rozrywkę może pomóc dorosłym przezwyciężyć ich obawy.

Kolejną kwestią jest to, czy i jak korzystać z technologii. Ważne jest również, aby dorośli stworzyli własną, odpowiedzialną i krytyczną dietę cyfrową.

4. Czym jest dla Ciebie zrównoważony rozwój?

Marta: Jest to forma inteligencji; sposób reagowania na problemy poprzez połączenie złożoności, podejście systemowe.

Chiara: Są dwa aspekty. Z jednej strony istnieje idea „załataniania” tsunami, które nas przytłacza. Z drugiej strony zrównoważony rozwój w sensie znalezienia zrównoważonego (inteligentnego) sposobu na bycie zrównoważonym. Oznacza to, że zrównoważony rozwój środowiska jest fundamentalny, ma fundamentalne znaczenie dla ograniczenia problemu, ale nie może to zagrażać innym kluczowym aspektom naszego życia, w tym na przykład odporności społecznej.

Pietro: problem nie polega już na rozwiązaniu kwestii zmian klimatycznych, ponieważ nie da się tego rozwiązać. Problem polega na tym, jak zmieni się społeczeństwo i jak myśleć o tej zmianie i jak się do niej przygotować. Problem polega na tym, jak nauczyć się żyć w nadchodzącej sytuacji? Dlatego wymiar polityczny i zbiorowy ma kluczowe znaczenie. Pierwszym krokiem jest jednak uświadomienie sobie, że nasz światopogląd wkrótce ulegnie załamaniu; ma to zasadnicze znaczenie egzystencjalne i filozoficzne, za które odpowiedzialność musi ponosić jednostka. Etap żałoby ma kluczowe znaczenie. W tym

kontekście wspomina on o projekcie „The Work that Reconnects” (<https://workthatreconnects.org/>). Podaje go jako przykład szkolenia, które może pomóc w kształceniu nauczycieli.

Dla mnie słowo „zrównoważony rozwój” odnosi się przede wszystkim do praktyki. Myśląc w perspektywie systemowej, reakcja nie może być indywidualna; konieczne jest umieszczenie jednostki w strukturze, która z kolei pozostaje w dialogu z wymiarem instytucjonalnym.

Zrównoważony rozwój musi stać się codzienną praktyką. Jeśli wartości te są nauczane od najmłodszych lat, może to stać się realne. Nie można być zrównoważonym, jeśli jest się na przykład rasistą. Istnieje więc bardzo szerokie pole refleksji, którego centrum ciężkości może stanowić kwestia zrównoważonego rozwoju.

5. W jakich rodzajach projektów uczestniczyła Państwa instytucja w ramach transformacji cyfrowej, podejść dialogowych i zrównoważonego rozwoju?

Pietro napisał pracę doktorską na te tematy (w szczególności praktyki dialogowe i transformacja cyfrowa), a w przyszłości skoncentruje się na kwestiach zrównoważonego rozwoju. Ponadto istnieje wiele projektów P4C. Pietro wspomina również o jednym ze swoich projektów, w ramach którego stworzył podcasty na temat zrównoważonego rozwoju. Marta pracowała nad projektem badawczym (w ramach włoskiego programu finansowania o nazwie PON), który skupiał się na pytaniu, czy istnieją podstawy pedagogiczne w szkolnych projektach dotyczących zrównoważonego rozwoju. Pierwsza odpowiedź brzmi: nie, w większości przypadków osoby prowadzące zajęcia w klasie nie mają umiejętności pedagogicznych ani nie podchodzą w sposób refleksyjny do pedagogicznych podstaw swojej pracy. Wynika z tego trudność w połączeniu wielu powiązanych ze sobą tematów: nie tylko zrównoważonego rozwoju, ale także kwestii społecznych, obywatelskich, politycznych, ekonomicznych itp. Wynika również, że nauczyciele boją się poruszać te kwestie z dziećmi, ponieważ obawiają się, że wywoła to u nich niepokój, stres i strach. Stąd wynikła potrzeba refleksji nad „lękiem klimatycznym” w edukacji.

Chiara pracowała nad kilkoma projektami związanymi z tematem zrównoważonego rozwoju. W szczególności zajmowała się rolą doświadczenia i kontaktu z naturą w edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju. Doświadczenie zanurzenia się w środowisku naturalnym może być centralnym aspektem edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju. Z kolei jej badania doktoranckie koncentrowały się na temacie spójności/niespójności zachowań nauczycieli w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju (środowiskowego i społecznego).

PODSUMOWANIE GRUPY FOKUSOWEJ UNIBO Audio

https://drive.google.com/file/d/1_P9MIYgwR9cZ7SYTy_FkX5d7y2w88AOP/view?usp=drive_link